

* Grádhalcidh tu an Tighearna dó Dhuibh sé d' uile chridhe, agus do choimhearsnach mar thu fén."

FEAR-TATHAICH NAM BEANN.

AIR. XXI.] AN NAOIDHEAMH MIOS, 1849. [R'A REIC AIR SON
CEITHIR SCILLINN'

CONTENTS :—I. Opinions of a Hindoo of Scotland and the Scotish, page 631.
II. The Ruins of Nineveh, page 640. III. Reflections on the Life and Death of Hugh M'Leod, the Murderer, page 646. IV. Progress of Cholera—Directions for its Prevention and Cure, page 649. V. Duty of Cherishing a Merciful and Tolerant Disposition towards Inferiors, illustrated, page 653. VI. Gaelic Proverbs (continued), page 655. VII. Public News:—Austria—Hungary and Italy—Canada—the United States—California—State of Trade and Markets, pages 658-62.

I.

AN T-INNSEANACH 'AN ALBUINN.

[*Chaídh an sgéul a leanas a sgrìobhadh le aon de luchd-àiteachaidh Innsean na h-Aird an Ear o cheann beagan bhliadhnaichan, agus chaídh a chlò-bhualadh's a chur a mach's a' Bhéurla; agus do bhrígh gu bheil iomadh ni air a thoirt air aghaidh ann o'm feud Gaeilheil co maith ri Goill gliocas a tharruingh tha sinn eg oidhirpeachadh a chur 'an Gàilic.*]

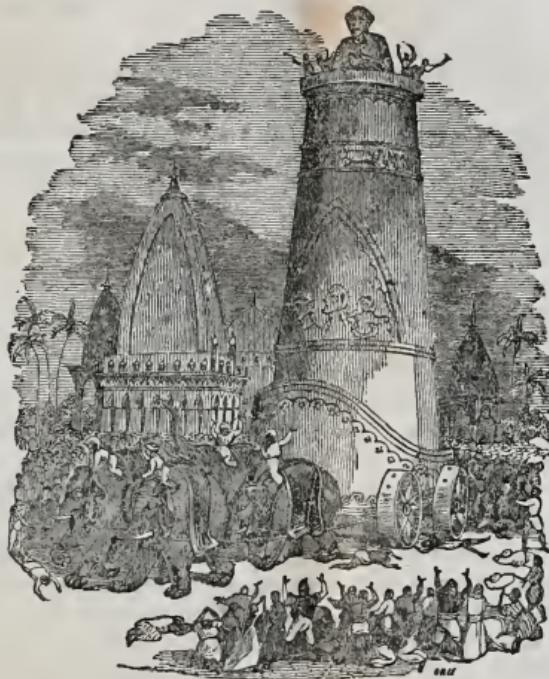
CHA tig an latha 'dhi-ghuimhnicheas mi a' mhaduinn air an d' fhág mi tigh m' athar 'an còmhnaidh *Dhelhi*, agus a ghabh mi mo thurus gu *Orissa* a chum a bhi làthair aig Féill bhliadhnailean an dó bhréige ro ainmeil sin, *Juggernaut*. Air mo chòmhdaich le dus-lach, 's le m' chosan air am bruthadh's air am béubanachadh, raining mi 'm baile *naomha mu* thuiteamh an amamoich; agus gun urrad 'us iarraidh air son chairtealan 'san cuirinn seachad an oidhche, leig mi mi féin sios air a' ghaipimh loisgich, man a riun na milltean a bhàrr orm, agus gun chòmhdaich air tairneachadh a' dù-ghorm, choidil mi gu suaimhpheach! *THE WORLD'S NEWSPAPERS* a' ghrian i féin thog mi mo cheann, agus glibh mi an m' bheathach a dh' ionnsuidh an teampuill àillidh's am bheil an roinntagh eagallach air a gleidheil. Bha cheana gach aer air ghuimse, agus bha

am baile air a dhomhlachadh le luchd-aoraidh o gach cearn de na h-Innsean, agus mòran diubh ullamh a chum iad féin a thilgeadh sios gu bhi air am pronnadh fo chuibhlean a' charbaid air a bheil an dia bréige air a ghiùlan! Bha 'n sior għluasad a bha'm measg an t-sluaign car coltach ri tonnan na fairge, agus bha fuaim mhreasga nan caochladh chànainean a bha iad a' labhairt mar thoirm mhòrain uisgeachan.

'An déigh mòran fūcaidh 'us dinnidh rinn mi mo rathad roimh mheadhon an t-sluaign gus an d'rainig mi'n teampull, agus aig geata na h-àird an ear sheas mi, a chum 's gu'm bithinn deas gu mi féin a shléuchdadhl agus gu aoradh a dheanamh co luath 's a thigeadh *Juggernaut* 's an t-sealladh. Cha robh mi fada 's an t-suidheachadh 'n uair a chula mi glaodhaich 'us sgiambail air mo chul-thaobh. Thug mi sùil agus an sin chunnaic mi neach 'na sheasamh fo sgàile craoibhe agus le mòr dhùrachd a' labhairt riusan a bha mu'n cuairt dà; ach an àite éisdeachd a thoirt da 's ann a rinn mòran diubh fanaid agus thionndaidh cuid eile an cùl ris. Dhlùthaich mi féin air an àite 's an robh e 'na sheasamh; agus chuala mi e 'labhairt mar a leanas:—"Tha mis' air teachd dar n-ionnsuidh mar theachdaire sìthe. Tha mi air mo chur thug-aibh o dhùthaich fad as, a chum slighe na slàinte a dheanamh aith-nichte dhuibh. Am Maighstir a tha mis' a' seirbhiseachadh 'se'n Dia Uile-chumhachdach e—an Dia rinn an cruinne air a bheil sinn a' gluasad—a sgaoil an t-athar àrd òs ar ceann—a thug beatha do gach crèutair, agus bith do gach cuspair. Tha e 'g àithneadh dhòmhnsa a chur an céill duibh nach diathan idir na h-iodhalan d'am bheil sibh a' deanamh seirbhis—nach urrainn doibh, aon chuid, ùrnuighean éisdeachd no 'm freagairt—nach 'eil iad comasach air freasdal d'ur n-uireasbhuidhean, ur dion o chunnart, no ur treorachadh gu sonas; agus tha e 'g àithneadh dhuibh sgur do aoradh a thoirt doibh agus piltinn r'a sheirbheis féin, a's e'n Dia beò agus fior. Féuehaibh ('s e 'togail an àird leabhar a bha 'na làimh) an teachdaireachd a chur Dia d'ur n-ionnsuidh-se, agus a dh' ionnsuidh uile thrèubhan na talmhuinn. Ann an so tha e 'cur 'an céill gu'n do pheacaich sibh 'na aghaidh, agus gu'm bheil e ann an gruaim ruibh gach là air son ur peacannan; ach aig an àm cheudna tha e 'cur an céill cho toileach 's a tha e gu ur n-éuceartan a mhaitheadh, agus gabhail ruibh; agus mar dhearbhadh air meud a' ghràidh leis an do ghràidhach e an cinne-daonna, cha do chaomhain e aon mhae a ghràidh, an Tighearn Iosa Criod, ach chuir se e do'n t-saoghal gu bàsachadh air son dhaoine peacach; agus rinn e so, mar a tha e féin ag innseadh dhuinn, a chum agus eo air bith a chreideas ann nach biodh e air a sgrios, ach gu'm biodh a' bheatha mhaireannach aige. Eisdibh, agus mairidh ar n-anamaibh beò. Creidibh, agus bidh sibh air ur tearnad. Oir is fior an rádh so, agus is fiù e air gach aon chor gabhail ris, gu'n tainig Iosa Criod do'n t-saoghal a thearnadh pheacach, eadhoin an ceud aon."

Dh'òl mise, mar gu'm b'ann, na briathran so suas le iota mòr; ach d'reach aig an àm cheudna chualas diosgan 'ns sgreadail cuibhlean 'us aisealan a' charbaid mhòir, a bha 'eur 'an cùill gn'n robh 'n giulan a' tarruing a' m fagusg. 'S ann an sin a bha ghair 's an othail—gach aon a' strì co b'fhasge gheibheadh do'n charbad chum 's gu'm biodh a dh'onoir aca na chuidicheadh a tharruing, no air a chuid bu lugha buntuinn ris; agus a chum cliù agus àgh siorruidh a chosnadhl dhoibh féin, luidh iomadh aon a sios gu bhi air am pronnadh fo na rothan! Thainig tiom' air mo chridhe, agus dh'fhàs mi tinu

leis an t-sealladh mhuladach. Cha d'fhuair mi toileachadh air bith o'n t-seirbhis so, ged a bha mi 'g amhare air m'aghaidh rithe le mòr fhiughair ré iomadh mìos'. Thionndaidh mi a leth-taobh gu meòrachadh air na chunnaic 's air na chuala mi. "A bheil e comasach (deir mise rium féin) gu bheil na theurt an coigreach so fior? An urrainn e bhi nach diathan a th'ann am *Brama*, no ann a *Vishna*, no'n *Juggernaut*—iomhaighean do'n d'rinn mo shinnsearan seirbhis o linn nan linntean; agus nach 'eil ann an teagasc-an ar daoine glice ach faoin sgeulachdan? A féum mise, mu'n urrainn mi sonas siorruidh a shealbhachadh, creidsinn anns gach teagasc nuadh a chuala mi o'n choigreach ud, ged nach 'eil fhios agam cia as a ta e, no cò an t-ùghdarris trid a bheil e 'labhairt?"

A' beachd-smuaineachadh mar so bha mi 'sràidimeachd air m'ais 's air m'aghaidh ri taobh a' chladaich, gun suim de'n luathghair 's de'n iolaich a bha ga'm ruigheachd air oiteig an anamoich.

Mu dheireadh luidh mi sios agus chaidil mi, ach dh' fhan m' intinn 'na dùsgadh. 'Ar-leam gu'n robh an coigreach fathasd 'na sheasamh f'am chomhair, fo sgàile na craobhie, leis an leabhar na làimh, agus na deòir a' sruthadh o shuilean; gu'n d' amhairec e orm féin le mòr thruas, agus gu'n dubhaint e ris a'm éisdeachd: "Is ann mar sin a ghràdhach Dia aui saoghal, gu'n tug e 'aon-ghin Mhic féin, chum as ge b'e neach a chreideas ann nach sgriosar e, ach gu'n bi a' bheatha shiorruidh aige." Agus an sin gu'n do chomharrach e mi féin a mach á measg chàich, 's gu'n dubhaint e rium, "Creid, agus bidh tu air do thearnadh."

N uair a dhùisg mi bha 'ghrian a' togail a cinn 's an ear; agus air dhomh mi féin a choisrigcadh do'n dia do'n robh mi 'deanamh seirbhis ghabh mi sgriob feadh a' bhaile mhòir. Air dhomh oisein a thionndadh, cò 'chunnaic mi ach an coigreach, air a chuartachadhl le àireamh Ronnhor sluaigh, agus e 'sparradh teagasan an leabhair a bha 'na làimh orra le mòr dhùrachd. Aig taobh a mach na cuideachd thug mi fainear triùir de shagartan *Juggernaut* ag éisd-eachd gach focal a bha air a labhairt le mòr iomagain 'n an gnùis. Fagusg do'n àite 's an robh an cruinneachadl so bha closaichean gràineil nan daoine cuthaich a thilg iad féin fo rothan a' charbaid. "Feuchaibh (ars' an coigreach 's e 'comharrachadh riù le sgreamh, 's le gruaim) toradh ur creidimh! Thugaibh fainear an t-seirbhis a tha e 'g iarraidh oirbh—na tabhartais an-iocdmhor agus fhuileachdach a tha e 'tagradh uaibh! 'Se cliù agus toilintinn ur diathan bréige bhi air an cuartachadh le cuirp bheubanaichte; agus ma bhuanacheas sibhse 'n an seirbhis bheir iad sibh gu truaighe shiorruidh! Cha'n eil an Dia a ta mise 'deanamh aithnichte dhuibh ag iarraidh an leithidean sud de iobairtean fuiteach. Cha'n eil e 'g iarraidh ur ceud-ghin air son ur cionta, no toradh ur cuirp air son ciont' ur n-anama. Tha e 'toirmeasg dhuibh, aon chuid, ur fuil féin no fuil ur cloinne a dhòrtadh; oir na nithean sin 's fuathach leis. 'Se na bheil e 'g iarraidh oirbh gu'n gràdh-aich sibh e le'r n-uile chridhe, gu'n dean sibh seirbhis da gu dileas agus gu treibhdbhireach, agus gu'n creid sibh ann am mac a ghraidh, Iosa Criod, a chuir e uaithe."

Dh' aithnich mi air gnùisean mòran diubhsan a bha 'làthair gu'n robh iad air an gluasad gu mòr. Mhothaich mi féin gràdh air lasadh ann am chridhe do'n duine so nach d' fhairich mi riagh roimhe. N uair a sguir e 'labhairt dhlùthach mi air, agus leig mi m' intinn ris da. Fhreagair e gu caoimhneil gach ceisd a chuir mi ris. An déigh mòran seanachais [dh] innis e dhomh c'ait an robh e 'chòmhnuidh, agus b' iomadh céilidh thaitneach a bh' agam maille ris. Ann an aon de na seanachais a bha aguinn, dh' fhògh-lum mi uaithe gu'm buineadh e do dh' Albuinn—gu'n robh e air a chur a mach do *Hindostan* le Comunn cràbhach a chaidh an cò-bhòinn a chum an Soisgeul a chur a dh' ionnsuidh nan cinneach sin aig nach 'eil eòlas air an Dia fhìor. Dh' fhògh-lum e dreuchd na ministirealachd auns an eaglais d'am buineadh e; agus cha'n

'eil teagamh nach éireadh e gu meas 's gu miagh 'na dhùthraig fein; ach bha 'innigh air a ghuasad le h-iocdh, 's le bàighealachd an uair a chual' e gu'n robh muilleanan de 'n chinne-daonna ann an dùthchaunan cian, aig nach robh aon chuid Biobuill no luchd-teagaisg, agus mar sin a' dol a mughadh a' dhiobhail eòlais Mar so air a ghuasad le gràdh do'n Tighearn' Iosa agus do anamannan a cho-chréutairean, dhealaich e r'a àthair's r'a mhàthair, r'a pheath-raichean, 's r'a bhràithrean, seadh, r'a luchd-gaoil gu léir, agus thainig e do'n dùthraig farsuing so, chum, ann an neart an Tighearna, an luchd-àiteachaidh a chur fa sgaoil o'n tràillealachd spioradail 's a bheil iad.

Bu tric a shuidh sin air bruachan uaine na h-aimhne móire s'n an *Ganges*, a' seanachas mu chor brònach mo luchd-dùthcha—mu'n fhòrneart, 's mu'n an-iocdh a tha 'dol air aghaidh 'n am measg, 's mu'n dorchadas leis a bheil iad air an còmhdaidh. Dh' innseadh e'n sin domh mu gach sonas 'us saorsa a bha air an sealbhachadh le muinntir a dhùthcha fein. "An sin (deir esan) tha 'n t-Sàbaid air a coimhead naomha—tha eaglais anns gach baile, far a bheil aoradh Dhé air a ghleidheil gu riaghailteach—tha 'm Biobull anns gach teaghlaich—tha 'chlann òg air an togail ann an eagal 's an oilean an Tighearna. An sin tha Tighean-eiridin air son nan daoine tinne, agus Tighean-didein air son na muinntir a th'air an sàrachadh le nallach na h-aoise. Cha 'n fhaicear an sin sagartan le innealan peanais; oir tha iad uile fo'n aon lagh, agus feudaidh gach aon suidhe sios fo 'chrann-sige fein, gun neach ann a chuireas eagal air."

Riamh uaithe sin mhothaich mi iarrtas diòmhair ann am chridhe gu Albuinn fhaicinn. "Glacaidh mi ris (deir mise) mo lorg agus gabhaidh mi mo thuras a dh' ionnsuidh an eilein àghmhoir sin, far a bheil a liutha sochair air am mealtuinn; agus chì mi an cinneach sin aig nach 'eil leth-bhreac air aghaidh an t-saoghal." Dh innis mi do m' charaid an nì 'bha 'm bheachd, agus thug e dhomh gach seòladh a bhiodh féumail air mo thuras; a thuille air iomadh litir a dh' ionnsuidh a chàirdean agus a luchd-eòlais ann an Albuinn.

Mu thoiseach na bliadhna, 18—, ghabh mi mo chead de għlinn uaine agus de dhoireachan cùbhraidh nan Innsean. Bha 'n long leis an do għabb mi mo thuras-cuain ri tighinn cala-dhireach do Chluaidh. Bhuineadh an sgiobadh nile do dh' Albuinn; agus bha mi ro ghreadhnach 'n uair a f'huair mi mi fċin ann am fochar euid-eachd a bha uile (mar a shaoil mise) 'n an Criosduidhean. Ged a bha mi eo deònach gu tighin air an turas so; gidheadh 'n uair a mhothaich mi gu'n robh cladaichean agus beanntan mo dhùthcha 'dol gu luath as mio shealladh, thainig tiom' air mo chridhe agus shil mo shuilean; agus 'n uair a chuinlinich mi nach robh ach beagan bhòrdan (a bha nis a' diosgan 's a' bruasgail) eadar mi 's an doimhne mhòr a bha fodliam, 'ar-leam gu'n robh mi a'm sheas-anbh air stairsnich na slorruidheachd, agus gu'n robh mi 'call mo għreib im 'n t-saoghal a ta' lathair! Ach cha do mhair na smuain-

tean tiambaidh so fada; oir an uair a chaidh a' ghrian fodha, agus a shoillsich na miltean réult an t-iarmalt, fhuair mi sealladh ùr air mòrachd agus cumhachd an Ti ghliòrmhoir a chuir ann iad, agus a tha 'g an sdiùradh 'n an cùrsa—bheachdaich mi air a ghliocas 's air a mhaitheas-san mar a ta iad air am faicinn ann an oibribh a làmh; agus dh'earb mi mi féin r'a chùram athaireil, a' làn chreidsinn gu'n robh mi co tearuinte air druim a' chuain 's a bhithinn 's an daingneach a's làidire air tir-mòr.

Chaidh seachduin an déigh seachduin seachad gun ni sònraichte air bith a thachairt. Chaith mi 'chuid mhòr de m' àine a' léughadh nan Sgriobtuirean Naomha agus leabhrachaean cràbhaidd eile, agus mar an ceudna a' faotuinn an tuille èlais air a' Bhéurla. Bu tric a sheas mi air clàr uachdar na luinge ag amharc oirre a' sgoltadh nan tonna dù-ghorm. 'N uair a sheallain a'm dhéigh 's a chithinn an cobhar a' mire air uachdar nan uisgeachan, 'sa' ehais' a rinn i chean' air dùnadh suas, "Ah (theirinn rium féin) nach col-tach so ri beatha mhic an duine!"

"Mar shlighe luinge air a' chnuan,
Mar chobhar aibhne nach bi buan,
Ar beath' mar so tha ruith gu luath,
Gun stad, gun fhois gu làs 'us uaigh."

An déigh dhomh 'bhi tacan 'an cuideachd an sgiobaidh chunnaic agus chuala mi iomadh nì a chuir mòran ioghnaidh 'us mì-shuaimh-neas orm; air chor 's gu'n do shaoil mi nach b'i 'n soitheach ceart air an robh mi. Dh'fheoraich mi aon là de'n sgiobair cò 'n dùth-aich d'am buineadh e? "Do dh' Albuinn," fhreagair e. "Agus am buin an sgiobadh uile do dh' Albuinn?" "Buinidh." "Ciod an creideamh a tha sibh ag aideachadh 's an dùth-aich sin? Shaoil mise gu'm b'e 'n creidimh Criosduidh a bha sibh ag aideachadh." "S e sin gun teagamh an creidimh aguinne; ach cha 'n 'eil mòran àine aig maraichean gu feitheamh air cùisean de'n t-seòrsa sin. Féudadh daoine air tir-mòr, aig nach 'eil dad eile r'a dheanamh, a bhi cràbhaidd gu leòir, ach cha fhreagair do dhaoine a tha co tric an 'gàbhadh ruinne a bhi co meath-chridheach 's a tha 'm Bi-ull ag iarrайдh!"

Bha nis còrr 'us ceithir mìosan o na dh' fhàg sinn na h-Innsean, agus cha 'n fhaca sinn sealladh de thìr ré na h-àine sin ach aon eilean beag aig an do thaòghail sinn a chum uisg' a thoirt air bòrd. Mu éiridh na gréine air maduinn àillidh mu thoiseach an t-samhraidi, ghlaodh fear innsidh nan uisgeachan, "Fearann! fearann!" Chaidh mi féin gu grad an àird, agus chunnaic mi, eadar mi 's am fàire, na beanntan liath-ghorm a' togail an cinn. 'N uair a fhuair mi 'cheud sealladh air Eilean Bhreatuinn, thainig diadhachd, saorsa, daonnachd, fòghlum, malairt, agus gaisgeadh a luchd-àiteachaidh gu grad a'm aire; agus shaoil leam gun robh gathan na gréine ni bu chìline agus an t-àile ni b' fhìor-gloine na 'mhòthaich mi riamh roimhe iad. Air an ath latha

thainig sinn a stigh do Chluaidh,—amhainn eireachdail nach 'eil dad air deireadh air an *Ganges*. Aig beul na h-aimhlne so choinnich bata-toit sinn a chuidich ar toirt gu Glascho. An uair a fhuair mi mo chas air tir 'ar-leam gu'n robh mi mar chiomach air a chur fa sgaoil o 'chuing; agus ged nach faca mi urrad agus aon aghaidh a dh' aithnich mi, mhothaich mi blàs agus tlus ann am chridhe do gach aon. Fhuair mi mach air an fheasgar a rainig mi aon de na daoin'-uaisle a dh' ionnsuidh an robh litir leam. Bha 'n duine so ro chaoimhneil rium; agus air an oidhche sin féin thug e leis mi gu 'thigh samhraidh, a tha mu cheithir no cuig de mhíltean a mach as a' bhaile mhòr; agus nochd e féin, a bhean, 's a theagh-lach dhomh gach càirdeas a bha 'n an comas.

'An latha 'n déigh dhomh ruigheachd b'e 'n t-Sàbaid e; agus mu bhriseadh na faire bha mi air ghluasad. An déigh dhomh ùrnuligh a chuir suas ri m' Athair neamhaidh, agus taing a thoirt da air son ma thoirt sàbhailt o gach cunnart, chaidh mi 'mach mar bu ghnà leam, a ghabhail sràid fo fhionnaireachd na maidne. Cha 'n 'eil cainnt agamsa a's urrainn maise agus mòralachd an t-seallaидh a bha r'a fhaicinn a chur an ceil. Bha feath nan eun a mach air an raon, agus a chruitheachd gu lèir mar gu'm b'ann 'na codal; saor o na ceil-eirean sgiathach a bha nis a' togail an lunneag mhaidne, agus fuaim shubhach na "teis bhinn" a' bha nis 's a rithis a' bualadh a chum rabhadh a thoirt do'n phobull deasachadh air son seirbhis an ionaid naomha. Bha 'n ceò ag iadhadh mu ghuala agus mu mhullach nam beann. Bha na muillean mòra *cotain* air an dùnadh, 's cha robh creutair beò r'a fhaicinn mu'n cuairt doibh ach an

" _____ gearran trom,
Gun taod no teaghair 'g ionaltadh gu saor—
Air lèud a dhroma 'cur nan car le strì,
'S a chruidhean 'boillsgnadh os a cheann ri gréin."

'Nuair a bha mi mar so a' beachdachadh air gach eusbair mu'n cuairt domh, chuala mi gu h-obann ceòl fonnmhòr, iollagach, agus fuaim nan drumaichean tartarach. Nan cluinninn an ceòl so air là air bith eile cha chuireadh e dad iongantais orm; ach air an là so a bha mar a shaoil mise air a chur gu h-uile air leith leis gach aon air son aoradh 'us moladh a thoirt do Dhia, chuir e ioghnadh agus uamhas orm. "A bheil e comasach (deir mise rium féin) gu bheil armait an àmhaid 'sa' choimhearsnachd, agus gu bheil na h-achaidhean àluinn a tha 'g an sgaoileadh féin mu'n cuairt orm, ri bhi gu grad air an saltairt fo chosaibh naimhdean! An e sud a' chaismeachd a tha air a toirt do na h armailtean ullachadh a chum a' chatha?" Phill mi air m'ais gu grad agus dh' innis mi do m' charaid mar a bha. "Na cuireadh na chual thu dad gluasaid ort (deir esan). 'S ann o réiseamaid de'n arm aguinn fein a tha 'n tràs' 'n an luidhe 's a' ghearsdan a tha 'sa' bhail' ud thall a thainig an ceòl. Tha e 'na chleachdad aig an arm Bhreatunnach, ciod air bith àit' a bheil iad, caismeachd de'n t-seòrs' ud a thoirt seachad moch agus anamoch. Ged nach 'eil e idir taitneach leinn feumaidh

sinn éisdeachd ris." "Nach 'eil sibh (dh' fheòraich mi) a' teaghasg firinnean a' Bhìobuill do na saighdearan?" "Tha barrachd aire ga thoirt orra (deir esan) 's a b' àbhaist; ach 'na dhéigh sin 's air fad tha iad ro ainneamh 'n am measg a tha toirt gèill do theagasgan a' Bhìobuill. Thà 'chuid mhòr de na h-oifigich air an deanamh suas de dhaoin' òg, uaibhreach, àrdanach, aig nach 'eil eiseamail ri Dia no ri duine: agus a thaobh nan saighdearan cha'n 'eil anns an àireamh a's lioumhoire dhiubh ach daoine gun chonn, a ghabh 's an arm do bhrigh nach b' urrainn doibh socrachadh aig dreuchd air bith eile."

Bha sinn a nis ullamh gu dol do'n eaglais, a bha mu thrì mìle 'dh'-astar uainn. Na bu lugh a na uair de dh' àine bha sinn aig an tigh-aoraidh. Cha tainig am ministear fathasd air aghaidh, agus bha 'n sluagh 'n am buidhnean an sud 's an so—cuid diubh 'n an suidhe aig uaighean an càirdean nach maireann, 's a' turamanaich gu mul-adach; ach bha 'chuid mhòr a' seanachas gu h-aighearach, sunndach mu chaochbladh nithean aig nach robh dàimh air bith ri aobhar an cruinneachaidh. "Nach briagh' an latha so," arsa duine tlachdmhor coltach ri tuathanach, ri coimhearsnach ris an do dhlùthraig e? "'S eadh (fhreagair am fear eile), ach b' fheaird an saoghal fras. Tha eagal orm féin ma bhuanachaes an tiormachd so gu'n dean e dolaidh air a' bhàrr. De mar 'tha na h-achaidhean ag amharc an taoblh agaibhse?" "Direach meadhonach; tha 'm feur-saithe a' fulang gu goirt, agus tha eagal orm ma leanas so gu'm bi innlin ro ghann 'sa' gheimhradh. Tha aon aobhar taing aguinn gu bheil na prísean a' buanachadh co àrd; ach tha dòchas agam nach téid iad nas àirde; oir ma théid, fosg'lar na puirt, agus bidh an dùthach air a bàthadh le cinneas rioghachd-an eile."

Ghluais mi ceum air m' aghaidh agus sheas mi làmh ri banal 'ghilean 'us nigheanan, a bha ri mòran fearas-chuideachd. "An cuala sibh (arsa gil' òg smearail) gu bheil Sine bhàn 'na bean-bainnse?" "Cò 'us ise?" dh' fheòraich ach beag gach aon a bha 'lathair. "Nach 'eil Fear Chreag-an-fhithich!" fhreagair e. "An e Alasdair Mòr?" ghlaodh iad uile 'mach. "A' cheart fhearr (fhreagair esan); tha cheann co liath ris a' chaoirich, 's cha'n 'eil ach gann fiacail 'na cheann; ach tha e beairteach, agus tha i 'cur roi'pe gu'n gabh i e, ged a rinn a párantan na bha 'n an comas gu bacadh a chur oirre" "'S e sin direach dòigh an t-saoghal (arsa nighean òg sgaiteach a bha 's a' chuideachd); iadsan aig a bheil saibhreas an t-saoghal buidhnidh iad an latha; ach gabhadh i air a h-aghaidh; tha mi 'creidsinn nach gabh i aithreachas ach aon uair, agus 's e sin uile láithean a beatha; agus gu dearbh air mo shon féin, a chruaidheadh 's gan tig cuisean oirre cha'n oil leam e."

Chuir na seanachais so da rireadh mòr loghnadh orm; oir shaoil mise gu'm biodh cleachdadh an t-sluaigneach a bha mar so air cruinneachadh gu aoradh a thoirt do'n Dia fhior air a latha naomha féin tur eadar-dhealaichte o na chunnaic mi. Tha dòchas agam gu'n

gabh mo léughadairean mo lethsgeul, 'n uair a dh'innseas mi dhoibh gu'n d'fhaireach mi gné de näire 'n uair a shamhlach mi gnathachadh an luchd-aoraidh leis an robh mi 'nis air mo chuartachadh ri gnathachadh mo luchd-dùthcha féin. Bu tric a chunnacie mi na h-Innseanaich, 'an àm dlùthachadh air teampuill nau diathan bréige, a' bualadh an uelidh 's a' tilgeadh duslach air an einn; ach bha 'n luchd-aoraidh a bha mu'm thimchioll aig an àm so ni bu choltaiche ri muinntir a bhiodh air eruinneachadh gu ionad-cluiche.

Thainig am ministeir, agus ghreas iad uile stigh do'n eaglais mar gu'm faicte sgoath de sgoileirean, agus ghabh iad an àitean-suidhe. Thòisich iad an sin air easdaich, 's air cartadh an sgòrnan, mar gu'm biodh iad uile gu searmonachadh! Thug am ministeir a mach an t-Salm, agus 'n uair a sheinn iad beagan rannan thòisich e air ùrnuigh, agus ged nach do bhuanach e thar fichead mionaid, thug mi fainear mòran diubhsan a bha dlùth dhomh ag amharc mu'n cuairt doibh mar nach biodh gnothach air bith acasan ri' an t-seirbhis a bha 'dol air a h-aghaidh, 'n uair a bha cuid eile air suidhe sios 's air tuiteam 'n an cadal m'an do chriochnaich e! Fhad 's a bha 'n t-searmoin (a bha a réir mo bheachdsa ro dhruighteach) 'ga liubhairt bha mòran tuille a' sealltuinn orm féin na bha air a' mhinisteir; agus ann an cearn eile de'n eaglais bha bean-usal 'na suidhe aig an robh dos breagha itean 'na boineid, a thurruiing aire nam boirionnach! Gu h-obann chuala mi ròchdail air mo chul-thaobh mar gu'm biodh neach 'ga thachdadh! Sùil gan d' thug mi cò 'chunnaic mi ach an tuathanach a bha co togarrach a' bruidhinn mu'n t-sid 's mu na margaidhean, le 'cheann leagta air a Bhiobull—aodann air at leis an teas—a bhéul leth fhosgailte; agus a dh aindeoin gach eriomadh 'us crathadh a fhuair e uathasan a bha dlùth dhà, bhuanach e 's an t-suidheachadh so gus an robh an t-seirbhis fagusg do bhi crìochnaichte! 'N uair a chaidh an t-Salm mu dheireadh a sheinn, leum an coithionail air am bonn a chiisgeadh. Rinn na fir greim air an adaichean, 's theannaich na mnathan an cleòchdaichean mu'n cuairt orra. Shùl am ministeir am mach a làmhan mar gu'm biodh e 'eur ciail orra; ach cha d' thug iad feairt air. Ann am mionaid bhruchd iad uile mach, mar gu'm biodh eagal orra gu'n robh an tigh-aoraidh gu tuiteam! Co luath 's a fhuair mi 'n taobh muigh de'n dorus, dh'fheoraich mi de m' charaid ciod a bha cearr? "Cha'n'eil dad cearr, 'deir esan. "Agus ciod sud a thuirt am miuisteir mu dheireadh nach do chuala mi?" "B'e sud am *Beannachd*," deir esan. "Am Beannachd! (deir mise). Au ann mar sud a tha sibh a gabhail ri Beannachd an t-sagairt? Co dhiubh a's ann na ainm féin, no an ainm Dhé a chuir e 'an cíll e?" "Ann an ainm na Trianaid ghlòrmhor (fhreagair e), an t-Athair, am Mac, agus an Spiorad Na mh," agus aig an àm cheudna thug mi fainear gu'n tainig ruidheadh na ghruaiddh mar gu'n gabhadh e plathadh näire, agus da rìreadh bu bheag an t-loghnadh.

Ghabh sinn a nis an rathad dhachaidh; ach cha robh sinn sad air ar n-aghaidh 'n uair a chòmhlaich carbad sinn anns an robh duin'-usal òg a chuir failte chridheil air mo charaid, agus dh'innis e gu'n robh e 'gabhair sealaidh air an dùthaich, do bhrigh gu'n robh 'n latha co teith 's nach b' urrainn e smuaineachadh air a bhi air a mhort ann an eaglais! "agus do bhrigh (ars esan) 's gu bheil duin'-usal no dhà ri bhi leam aig mo dhinneir tha mi ann an deifir gu bhi aig an tigh an àm; oir 's toigh leam daonna m'fhocal a chumail." Leis a' so dh' fhàg e beannachd aig mo charaid—thug e 'chuip do na stéud-eich mheamnach, agus aon am priobadh bha e as an t-sealladh.

Air eagal agus gu'n sgìthich mi mo luchd-léughaidh bidh mi 'co-dhunadh aig an àm so; ach theagamh mu'm fág mi Albunn gu'm bi cothrom agam beagan eile a sgriobhadh mu na chì agus mu na chluinneas mi a bhios taitneach dhoibhsan a dh' fhàg mi'm dhéigh.

S.

II.

LÀRACH NINEBHEH.

B'E Ninebheh aig aon àm ceann-bhaile Iompaireachd mhòr Asiria—an t-àite anns an do thuinich prionnsachan agus maithean na rioghachd sin ré ioma linn; agus b' e baile a bu mhò agus a bu shluaghmhoire a bha 's an àm sin air aghaidh an t-saothail. Tha e air innseadh dhuinn ann an leabhar Gheneses (x. 11.), gu'n deach Asur, aon de mhic Sheim, a mach o thùr Shinair, agus gu'n do "thog e Ninebheh;" ach cha 'n 'eil sinn a' cluinnit tuille cunntais uime 's na Sgriobtuirean Naomha gus an do chuireadh am faidhe Ionah le teachdaireachd o Dhia a dh' ionnsuidh a luchd àiteachaidh, a chur an céill doibh gu'm biodh am baile air a sgrios an ceann "dà fhichead là," do bhrigh gu'n robh an 'aingidheachd air dol suas 'an làthair Tighearna nan sluagh. Tha Ionah a' cur an céill gu'n robh ann an Ninebheh "tuilleadh agus sè fichead mile pearsa (120,000), do nach b' aithne an làmh dheas seach an làmh chili," 'se sin de chloinn bhig; air chor 's nach b' urrainn gu'n robh an luchd-àiteachaidh gu léir dad fo shea céud mile sluaigh (600,000) 'an àireamh—a dhà urrad 's a tha 'n Glascho! Bha e 'na "bhaile ro-mhòr, astar thrì làithean," no trì fichead mile mu'n cuairt. Cha robh e idir coltach ri bailtean mòra nan làithean so—cha robh an luchd-àiteachaidh air am pacadh suas ann an sràidean cumhann, salach, far a bheil sea no seachd de theaghlaichean dòmhail a chòmhnuidh os ceann a chéile, mar a tha iad iad aig an àm so 's na bailtean mòr a's ainmeile 's an Roinn-Eòrpa; oir cha 'n e mhàin gu'n robh sluagh lionmhòr ann, ach bha mar an céudna "mòran spréidh" ann. Mar so, 'n uair a bheir sinn

fainear meudachd Ninebheh, agus mar an ceudna an teisteas a tha Nahum a' toirt uimpe; 'se sin gu'n robh i 'na "cathair fhuiltich! uile 'na ceilg, làn de reubainn," cha'n eil e idir iongantach gu'n d' oidhirpich duine iosal ann an inbhe 's am misnich mar bha Ionah, air "teicheadh do Tharsis o fhiannuis an Tighearna;" oir "bheir eagl duine ribe leis."

Ged a ghabh muinnfir Ninebheh aithreachas fo shearmonachadh Ionah, agus a bha iad car ùine air an caomhanadh; gidheadh tha e coltach nach robh "am maitheas ach mar neul na maidne, agus mar an drùchd moch a shiubhl拉斯 air falbh;" oir glé ghoirid na dhéigh so tha'n Tighearna, le béul nam fàidhean Nahum agus Sephaniah, a' cur an céill "trom eallach Ninebheh"—ag innseadh gu'm biodh e air a dheanamh " 'na làrach luim, tioram mar an fhàsach," agus gu m biodh cumhachd agus mòralachd rioghachd Asiria air an toirt gu lär. Tha Nahum ag ràdh mu dhéighin gu'm bu bhail' e le mòran dhaingneach, le geatachan lionmhor agus croinn-dhruididh—gu'n robh a luchd-malairet lionmhor thar réult-an neimh—gu'n robh 'phriónnsachan lionmhor mar na locuist, agus nach robh erioch air ionmhais. "So (arsa Sephaniah) a' chathair luaghaireach a ghabh còmhnuidh gu tearuinte; a thubhairt 'na eridhe, Tha mi agus cha'n eil ann ach mi. Cionnus a dh'fhàs i 'na fàsach, 'na h-àite air son bheathaichean gu luidhe sios ann!"

A réir a' chunntais a tha air a thoirt seachad le luchd-eachd-raidh creideasach, bha'n fhàidheadaireachd so air a coi-lionadh o cheann dà mhile agus ceithir chéud gu leth bliadhna. Chaidh rìgh Mhedia agus Phersia, agus Nabopolasar rìgh Bhabiloin ann an co-bhoinn 'an aghaidh Ninebheh, agus do bhrìgh gu'n robh tomhas aingidheachd a' bhaile sin air a lionadh, thug an Tighearna thairis e do làmhan a naimhdean. Thainig "esan a phrounas ann am bloighdibh a nìos fa conhair;" bha "fuaim slait-sgiùrsaidh, agus torman farum nan rothan, agus nan each meamnach, agus nan carbad leumannach" r'an cluinnint anns na sràidean; "bha geatachan na h-ainmhne air am fosgladh, agus bha'n lùchaint air a sgaoileadh;" "cha robh erioch air na cairbhinnibh;" bha chreach airgid agus òir air "a glacail;" agus "cha chualas guth a teachd-airean ni's mò;" "chunnaic na cinnich a lom-nochduidh, agus na rioghachdan a nàire."

Tha'n cunntas a dh'fhàg seann sgriobhairean 'nan déigh, agus mar an céudna aithris an luchd-turuis sin a shiubhail troimh'n àite, a' còrdadh air dhoigh ro-chomharraichte ris na dh'innis na fàidhean a bha gu tachairt. Tha e air a ràdh gu'n robh ballachan Ninebheh ceud troidh air àirde, trì fishead mìle mu'n cuairt, agus air a dhlon le cuig ceud deug túr (1500)—gach aon diubh da cheud troidh air àirde. Tha Lucian, aon de luchd-àiteachaidh Samosata dlùth air amhainn mhòir Euphrates, a sgriobh mu cheud bliadhna an déigh bàs Chriosd, ag innseadh gu'n deach as do Ninebheh gu tur, agus nach b'urrainn neach air bith innseadh urrad agus c' àit an robh e 'na sheasamh.

Ré nan ochd céud déug bliadhna a chaidh seachad o na sgriobh

Lucian, cha robh aithne air bith air Ninebheh ach a mhàin ann an ainm. Chaidh eadhoin a láraichean briste as an t-sealladh ; agus an uair a bha luchid-turus agus daoine fòghluimte eile a' tionndadh suas agus a' rannsachadh gach nì bba air mhaireann de riomhadh, 's de nhòralachd na Gréig agus na Roimh, cha robh ach gann for'ais air bith 'ga dheanamh mu Ninebheh no mu Babilon, no oidhirp air bith air a toirt gus an t-àite 's an do sheas lùch-airtean greadhnach rìghrean Asiria agus Chaldea fhaotuinn a mach.

O cheann beagan ùine thug euid de'n luchd-turuis a thaoghailean 'an Asiria fainear àireamh mòr de dhùinteán 's de tholmain air taobh na h-àirdé tuath de'n amhainn sin ris an abrar an *Tigris*--amhainn a tha ruith 's an aon chùrsa ri amhainn *Euphrates*; oir tha iad araoen ag aonadh r'a chéile tacan maith mu'm bheil iad a' taomadh a mach ann an Geodha mòr Phersia (*Persian Gulf*). Thug aon no dhà oidhirp air cladhach am measg nan dùinteán ud, dh' fhéueh am faigheadh iad ni air bith a chuireadh solus air eachdraidh an àite 's an àm a dh' fhabhla; ach do bhrigh nach robh aca gach goireas a bha iomehuidh a chum obair de'n t-seòrsa a ghiùlan air a h-aghaidh, b' éigin doibh sgur gun a bhi dad ni bu ghlice na bha iad an uair a thòisich iad. Air nullach aon de na dùinteán so tha uaigh ris an abrar "Uaigh Ionah," agus tha béul-aithris ag ràdh gur h-ann an so a bha am fàidhe air adhlacadh.

Air do dhuin' òg, tapaidh d'an ainm *Layard*, agus tha do nàs-uin Fhrangaich, ionradh a chluinnnit air na dùinteán 's air na tolmain air an robh sinn a' labhairt, thog e air a cheithir bliadhna na taice so, agus cha deach stad air a chois gus an d' rainig e bruachan an *Tigris*. Cho luath 'sa rainig e'n t-àite, 's a dh' amhairec e gu munion nu'n cuairt air gach coslas balla, agus túir a bha r'am faicinn; agus air dha beagan phioacaidean agus shluasaidean a sholar, agus muinntireas a chur air leth-dusan de na h-Arabaich a tha fuireach mu'n àite, thòisich e air cladhach anns an aon a's mothà de na dùin, a tha mu oehd ceud deug troidh air fad, naoi ceud troidh air leud, agus euig 's trì fíchead troidh air àirdé. Cha deach iad fad' air an aghaidh 'n uair a thachair iad air seòmraichean ro-eireachdail. Bha ballachan nan seòmraichean so air an deanamh suas de leachdan miue air an robh dealbhan each agus charbadan cogaidh, saighdearan mar gu'm biodh iad ag caitheadh le'n saighdean, agus mòran gràbhalaidh eile de iomad seòrsa; ach a thaobh 's gu'm b' ann le teine a chaidh an tùr so a mhilleadh, mar a tha gu soilleir r'a fhaicinn, bha 'chuid mhòr de na seòmraichean air am briseadh, agus na leachdan air an losgadh gu h-aol. Ach ged a bha mòran de na leachdan 's de na h-ionhaidhean a thuit 'n an smùr eo luath 'sa chaidh an rùsgadh, gidheadh bha feedhain eo cruaidh, sleamhain, agus an grabhaladh eo soilleir, cuimir 's a bha iad riagh! Bha euid de na dealbhan a bha air an tilgeadh thairis le h-òr agus le nithibh luachmhòr eile; agus 'n uair a chunnaic na h-Arabaich

an t-òr cha robh teagamh aca nach b' ann air tòir ulaidh, no ion-nibhas foluichte a bha *Mr Layard*: agus bha mòr ioghnadh orra, 'n uair a thuirt e riù gur clachan a bha esan ag iarraidh, agus gu'm feudadh iadsan gach òr agus airgiod a gheibheadh iad a ghleidheadh. Bha na daoine so, mar a tha sluagh na cearn'sin gu léir, ro aineolach araon air eachdraidh an dùthcha fèin agus dlùth-channan eile, agus mar sin cha b' urrainn doibh a thuiginn ciod an toileachadh no 'bhuannachd a bheireadh e do neach, a mhaoin agus 'uine chaitheadh air nì a bha co faoin 'n am beachdsan. Cha d' fhairich iadsan riamh an dian iarrtas a bha aig *Mr Layard* gu ni-éigin fhaotainn a chuireadh solus air cleachdad agus suidheachadh nan Asirianach anns na linntean cian 's an do labhair na fàidhean, agus air son an robh e nis "a' rannsachadh mar air son ion-mhas foluichte."

Goirid 'na dhéigh so chuir na Mahomadanaich a bha mu'n cuairt an àite stad air *Mr Layard* s'air a chuid daoine, a' cumail a mach gu'n robh iad a' milleadh uaighean nam *fior Chriosduidhean* (ua Mahomadanaich!); ach dhearbh *Mr Layard* gu ro sheòlta dhoibh nach b' uaighean *Chreidmheach* a bh'anta; "oir (ars esan) nam b' eadh' bhiodh an dara cuid an ceann no'n casan ri Meca (an t-àite 's a bheil am fàidhe bréige · ahomad adhlaicte); ach tha sibh a' faicinn nach ann mar sin a tha, agus air an aoibhar sin féumaidh gur uaighean *ana-creidmheach* a th'annta." Leis a' nhìneachadh so bha na Mahomadanaich làn riaraichte, agus cha do chuir iad tuille grabaidh air. Gidheadh chuir cuid eile de na cinn-chinnidh ioma bacadh air; ach le siobhaltachd, 's le gléusdachd fhuair e thairis orr' uile.

Aon là, 'n uair a bha iad a' cladhach am measg nan làraichean, rùisg iad ionhaigh shnайдhte de mheudachd mhòir. Cho luanth 's a chunnaic na h-Arabaich ceann na h-lomhaigh so, chrith iad le h-oillt agus thug dithis dhiubh as co luath 's a ghiùlaineadh an casan iad a chum an *sealladh* eagallach a chunnaic iad a chur an eàill d'an ceann-cinnidh. Ann am beagan 'uine, n uair a bha *Mr Layard* a' togail air falbh na h-ùrach a bha 'còmhach na h-iomhaidh, chual' e talmraich chos a' tarruig dlùth dha, agus 'n uair a thug e sùil os a cheann chunnaic e sgaoth de na h-Arabaich le'n ceann-feadhna, uile air mhareachd, 'n an seasamh air bruach na claise. 'N uair a chunnaic iad ceann na h-iomhaigh, ghlaodh iad le aon ghuth, "Cha 'n 'eil dia ann ach Dia, agus 's e Mahomad 'Fhaidhe!" Cha chreideadh na h-Arabaich an toiseach nach b'e aon de na *bòcain*, no de na h-ùrraingeann air a bheil ionradh ro thric ann an seann sgéulachd an dùthcha 'bh' ann; ach 'an déigh mòran iompaidh, ghlac an ceann-feadhna de mhisnich na theirinn do'n t-sloc. 'N uair a làimhsich e 'n iomhaigh, ghlaodh e gu h-àrd, "Cha d' rinneadh an obair so riamh le làmhan dhaoine,—'s iad na famhairean *ana-creideach* mu'm bheil am Fàidhe, sith gu'n robh maille ris! ag ràdh, gu'n robh iad na bu mhò na chraobh a b' airde 's a' choille—'s e so aon de na h-iodhalan a mhallaich

Noah, sith gu'n robh maille ris! roimh làithean na dile;” agus anns a’ bheachd so dh'aontaich gach Arabach a bha ’lathair. ’N uair a shocraich na cùisean thòisich an luchd-cladbaich a rith-is, agus mu'n deach a ghrian fodha rùisg iad iomhaigh eile de'n aon mheud, ’s de'n aon choltas ris a' cheud aon! Aig na h-iomhaighean so bha aghaidhean mar aghaidh duine, bha 'n cuirp agus an cosan mar leònain, agus bha sgiathan aca mar sgiathan iolaire. Bha gach aon diubh mu dhusan troidh air fad, agus mu'n tuaiream cheudn' air àird! Leis an toil-intinn a ghabh *Mr Layard* ris na h-iomhaighean so rinn e Féisd ro mhòr do na h-Arabach air an oidhche sin, agus chaith e féin agus iadsan tacan maith ’an cuideachd a chéile, le mòr chridhealas agus ghreadhnachas. Chòmhdaich *Mr Layard* na h-iomhaighean so thairis le peallagan ’s le lùirichean ioma-gnèthach, ’s chum e luchd-faire orra ’latha ’s a dh'oidhche.

“ Is tric (arsa *Mr Layard*) a sheas mi ré iomad uair de thiom a’ dil bheachdachadh air na h-iomhaighean mìorbhuiileach so. Ré dhà mhive gu leth bliadhna bha na samhlaidhean iongantach so air mòrachd rioghachd Asiria air am folach o shealladh dhaoine; agus tha iad a nis air seasamh a mach ’nan seana mhòralachd aon uair eile! Ach O! cia mòr an t-atharrachadh a th' air gach nì mu'n cuairt doibh? Chaidh innleachd agus sògh a chinnich thréin a thuinnich aon uair ’s a’ mhòr-roinn so gu tur as an t-sealladh, agus tha iad air an leantuinn le bochduinn ’s le aineolas beagan de flinneachan borba! Tha beairteas nan teampull agus saibhreas nam bailtean mòra air an leantuinn le lùraichean briste, ’s le dùinteán salachair. Thairis air an t-seòmar anns an do sheas na dealbhan so chaidh an crann-treabhaidh, agus os an ceann ghearr corran a' bhuanache an t-arbhar! Ann an Eiphit tha carrachan-cuimhne a ghléidh an làrach anns gach linn agus a bha ghnàth r'am faicinn a' cur an céill a cumhachd, a h-uabhair ’s a h-innleachd ann an làithean a soirbheachaidh agus a cliù, ’n uair nach d'rinn na h-iomhaighean so ach an cinn a thogail eadhoin a nis á'n seòmraichean eadail udlaidh, a thogail fianuis leis an fhàidhe gu'm ‘bu chrann-seudair ann an Leabanon an t-Asiranach, le geugaibh maiseach, agus le sgàile dhorchha, agus le àird mhòir; agus bha a bhàrr am measg nam meangana tiugha * * * db' eirich ’àird suas os ceann uile chraobhan na machrach, agus bha a mheangana lion-mhor, agus dh'fhàs a gheugan fada, le lionmhoireachd nan uisgeachan, an uair a sgaoil e mach. Rinn uile eunlaith nan speur an nid ’na ghengaibh, agus fuidh a gheugaibh rug uile bheathaichean na machrach an àlach, agus fuidh a sgàile ghabh eruinneachadh mhòran chinneach còmhnuidh. * * * * Air an aobhar sin, mar so tha an Tighearna Dia ag ràdh, A chionn gu'n d' rinn e uaill as ’àird, agus gu'n do chuir e suas a bhàrr ann am meadhon nan reul, agus gu bheil a chridhe air a thogail suas ’na àird; uime sin thug mise thairis e do làimh aoin chumhachdaich nan cinn-each: buinidh esan gu làidir ris, dh'fhuadaich mise a mach e air son a chionta.”—Esec. xxxi.

Mu thoisearch an earraich, 1846, fhuardh dà iomhaigh mhòir eile, car coltach ris a' cheud dithis; agus goirid 'na déigh sin rùisgeadh aon seòmar anns an d'fhuardh sea leòmhain deug, air an deanamh de mhiotailt ruadh, car coltach ri *copar!* Bha cuid diubh so nach robh thar oirleach air fad, agus cha robh an t-aon a bu mhò dhiubh ach gann troidh air fad; agus bha iad uile ro sgeineil, chumachdail. Cha'n 'eil teagamh air bith nach b' iad so na diathan bréige do'n robh muinntir Ninebheh ag aoradh, agus tha e coltach gu'n robh na h-iomhaidhean beaga so air an deanamh le luchd-ceird seòlta, coltach ri Demetrius an ceard-airgid, a bha 'deanamh beairteis air tâileadh saobh-chràbhadh an coimhairsnach. 'S iad so "an iomhaigh shnaighe, agus an iomhaigh leaghta," a tha Nahum ag ràdh a ghearradh Iehòbhah "a mach á tigh nan dée;" agus da rìreadh tha na h-ionhaidhean so a' cur soluis ro iongantach air Nahum, ii. 11, 12. "C'ait am bheil còmhnuidh nan leòmhan, agus àite beathachaiddh nan leòmhan òga? far an do għluais an leòmhan, an seann leòmhan, agus cuilean an leòmhain, gun aon air bith a chur geilt orra. Réub an leòmhan gu leòir air son a chuileana, agus mħarbh e air son a leòmhana-boirionn, agus lion e thuill le cobhartach agus 'uaimh le creach." Mar so tha e coltach, gu n robh ann an teampuil nan diathan bréige so, mar tha għnàth ri fhaotuinn 's gach àite de'n t-seòrsa, sagartan eulbheartach a bha 'sior sparradh air an luchd-aoraidh tabhartais a thoirt a steach a bhiodh freagarrach do chàil nan diathan, gus am biodh "an tuill air an llionadh le cobhartach, agus an uaimhean le creich;" air chor 's gu n robh am pailteas aca fein a chum an elocras a shàs-achadh.

'N uaír a chualas 'an Lunnainn an soirbheachadh a bh'aig *Mr Layard* a'm measg lāraichean briste Ninebheh, chuir an Comunn aig a bheil riaghla dh am *British Museum* airgiod d'a ionnsuidh a chum còmhnuadh a dheanamh leis 's an obair mhòir ud. Cha'n 'eil e 'n comas duinne aig an àm an deicheadh cui de na rùisgeadh de sheòmraichean 's de iomhaighean, de gach dealbh agus cumadh, a chur an céill! Air iarrtas a' Chomuinn chéudna phac *Mr Layard* a'chuid a b'usa 'ghluasad de na h-iongantais a fhuair e ann am boċċaichean, agus 'an déigh mòran saothair 'us cosdais chaidh aig' air an eur gu cladach, far an robh soitheach Breatunnach a' feitheamh gu an gabħail air bòrd a chum an toirt do Lunnainn. An déigh dealbhan na cui de nach b' urrainn near a charachadh a tharruing air paipeir, chòmhdaich e le h-ùir iad, agus phill e do Slasunn, far a bheil e 'n tràs a' sealbhachadh gach onoir a's urrainn sgoileir-ean ainmeil a chàradh air.

Cha'n 'eil neach air bith a tha 'creidsinn gu'n do "labhair Dia o shean gu minic agus air iomadh dòigh leis na fàidhlibh," do nach toir na nithean a tha mar so air an toirt gu solus mòran mis-nich; oir tha iad 'n an dearbhadh làidir, maille ri iomadh aon eile de'n nàdur cheudna, gus an "téid nèamh agus an talamh thairis, nach teid aon lide no aon phuinc" de na labhair Dia "thairis, gus an coi-lionar gach aon ni."

Biodh ar rioghachd-ne a' fòghlum gliocais o na làraichean briste air an robh sin a nis a' beachdachadh. Ma chaidh "crann séudair Leabanoin" a leagail agus "a mheangain a bhriseadh," gabhadh "crannaibh na frithe" rabhadh, air eagal 's gu'm bi iad-san mar an céudna "air an toirt thairis gu bàs." Ma bha Nin-ebheh, "uile 'na ceilg agus làn de réubainn" air a caitheadh as le teine—ma "rinn Dia a h-uaigh a chionn gu'n robh i gràineil," ciod a thachras do bhailtean mòra fuileachdach an àma so, nach 'eil a' toirt géill do shearmonachadh "neach a's mò na Ionah, 's nach 'eil a' pilltinn "o'n fhòirneart a ta'n an làmhan!" Tha eachdraidh nan Impireachdan a chaith seachad a' eur an céill gu soilleir gu'm féum rioghachdan naibhreach an t-saoghal tuiteam gu lár. Uime sin tha 'n Crìosduidh gu tric a' miannachadh sgiathan a' cholmain a bhi aige, chum gu'n itealaicheadh e air falbh 's gu'm biodh e aig fois—far am faigh e làu sheilbh air an "oighreachd a ta neo-thruaillidh, agus neo-shalach, agus nach searg as, a tha air a coimhead 's na neamhaibh." Ach ged a rachadh rioghachdan an t-saoghal so as o na breitheanasaiibh coitchionn mu'u robh sinn a' labhairt, gidheadh tha 'n t-àm a teachd anns an "téid na neamhan agus an talamh thairis le toirm mhòir, agus anns an leaghan na dùilean le dian theas."

"O'n theid gach ni mar so a sgrios,
Mar fhuair sinn fios o Dhia,
Nach ionchuidh dhuiuine deasachadh
Fa chomhair teachd ar Triath?
Cia naomh bu eòdir dhuinn bhi gach ua'r
'Nar smuain', uar cainnt 's 'nar gniomh,
'Nuair tha ar sùil ri erich an t-saoghl,
'S ri caochla gach aon ni?"

S.

III.

EARAILEAN O BHEATHA EOGHAIN 'IC LEOID AM MORTAIR.

THUG sinn sgéula 's an Aireamh mu dheireadh mu 'n duine thruagh a bha 'n so. Ach is beag is feairde sinn a sgriobhadh no a léughadh, mur li-eil sinn a' tarrning gliocais naithe—mur 'eil sinn a' foghlum ni-eigin a bhios na mheadhon gu sinn fèin a choimhead o'n pheacadh, 's a ghleidheil dlùth do Dhia ann an irisleachd 's ann an trèibh-dhireas. Agus ciod a tha aguinn ri ionnsachadh o'n eachdraidh ud? Tha iomad ni féumail. Ach an toiseach theireamaid facal no dha mu ni a chuala sinn air a ràdh a thaobh Mhic Leòid, agus mhòrain eile cosmhuil ris, a fhuair teagasg diadhaidh 'n an òige, ach a chaidh fada air seachran 'n uair a dh'fhàs iad suas. Their caoine gu minic, Ciod am maith a rinn teagasg na li-òige do Mhic Leoid, 'n uair nach do ghleidh e o'n mhort e? Ciod am maith a tha ann a bhi 'teagasg òigrídh, 'n uair a chi sinn eo minic clann dhaoine cràbhaidh—clann mhiniesteirean 'us dhaoine fòghluinite—a' tionudadh a mach eo dona?

¶ Tha e soilleir gu 'n d' riunn Mac Leòid, eo maith ri mòran eile, droch bhuil, car ioma latha, de 'n fhoghlum a fhuair e. Ach abramaид, mar tha dòchas aguinn a dh'fheudar a ràdh le firinn, gu 'n d' thainig e gu aithreachas slàinteil roimh là a bhàis: nach robh an sin dearbhadh drùighteach air an fbeum's air a' mhaith a bha anns an teagast dhiadhaidh a fhuair e 'na òige. Nach robh coi-lionadh a' gheallaidh's a bheil an Tighearna ag ràdh, "Teagaïsg leanabh air an t-slighe air an còir dha gluasad, 's nuair a bhios e sean cha tréig e i?" Is minic, 's ro mhnic, ann an cearnaoidh chéin de'n t-saoghal, ann an seann aois, an déigh bhliadh-machan de mhi-bhéus's de mhi-dhiadhachd, a thàinig teagasan, 'us earailean, 'us ùrnuighean na h-òige, a lathair do dh' intinn a' pheacaich le drùghadh, 'us le teòs, 'us le cumhachd, a rinn an eridhe cruaidh a leaghadh a sios, agus an toen rag a lùbadh, agus fìor aithreachas a dhùsgadh.

Ach abramaïd, air an làimh eile, gu 'n robh Mac Leòid, agus mòran eile a bhuineas do phàrantan cràbhaidh, a' dol a sios do 'n t-siorruidheachd gun atharrachadh, gun ath-nuadhachadh—dh'fheumadh-maid fios ro mhion a bhi aguinn air a' cheart sdiùradh a fhuair iad an làithibh na h-òige, mu 'n rachamaid, air son am mearachd-san, a chuir gealladh Dhé ann an teagamh. Cha 'n e a mhàin eòlas mu phonean a' chreidimh a tha air iarraidh le Dia, ach teagast air an *t-slighe* air an còir do 'n leanabh gluasad—ni a tha 'gabhair a steach mòran oilein, agus sdiùraidh, a thuille air eòlas. Cha 'n 'eil an gealladh air a thoirt do phàrantan air son iad féin a bhi diadhaidh, ach air son an clann a bhi air an teagast air an *t-slighe* cheairt. Chunnaic sinn gu leòir de dhaoine a bha cràbhaidh iad féin—de mhinisteirean eo maith ri feadhain eile—a bha air ro bheag tuigse ann an teagast an cloinne—feadhain cos-mhuil ri *Eli* o shean, a bha tuille 'us socharach, tais riutha—nach do ghabh riamh ri comhairle Sholaimh a thaobh an clann a chron-achadh, agus a sgiùrsadh, 'n uair a bha sin féumail a chum am maith—feadhain eile, a rithis, a bha 'dol am mearachd co fad air an làimh eile—a bha cruaidh, neo-iochdmhor, borb, agus searbh riu. Mar so, 'an aghaidh earail Phòil, Colos. iii. 21—"G am brosnachadh gu feirg, air dhòigh's gu bheil iad a' call am misnich. Tha mòran phàrantan a' dol am mearachd mar so; ach teagaisgeadh iad an clann air a' cheart slighe air an còir dhoibh gluasad—togaadh iad iad da rireadh ann an *oilein* agus ann am fòghlum an Tighearn, agus chì iad—chì an saoghal, gu 'n seas a' ghealladh-san, agus gu 'n coilionar e—gu 'n dean an teagast sin, 's an *t-oilein* sin, n'as luaithe no n'as moille drùghadh slàinteil air anaina na cloinne sin gun fhàilin.

Tha 'n eachdraidh bhrònach f'ar comhair a' leigeil ris dhuinn gu ro shòleimte eia faicilleach 'sa bu chòir do'n òigradh a bhi a thaobh ceud thoiseachan a' pheacaidh. Gu minic their iad—tha'n diabhol daonnaン ga chur 'n an cluas—“Ciod a' choire mhòr a tha 'n aon ghloine eridheil a ghabhair a' bhiadh e beagan' thar

na còrach?—Ciod a mhòr choire a tha ann am beagan de bhaoth-shùgradh le nigheanan? Ciod am béud a tha ann an tasdan no dhà a thilgeadh air falbh ann an toilintinn?'' 'S ann mar so a bha Mac Leòid bochd a labhairt 's a' reusanachadh mu 'n chùis. Ach cluinnibh a chainnt bhrònach—a chaoidh ghoirt, aig bonn na croiche, agus abraibh, a bheil e glie no sàbhailte dol a mheachranachd idir idir air a' pheacadh. Cha robh e 'na bheachd-san, 'n uair a thòisich e air òl, no air leannanachd, gaduidheachd no mort a dheanamh, na's mo na bha e dol a mach air an loch. Cha 'n 'eil duin' air bith a' toirt duiléum an comhair a chinn a dh'aon là 's a' pheacadh, mar so. Is ann céum air chéum—'s ann beagan air bheagan—a tha e air a tharruing a sios do 'n t-slochd—a tha e air a dheanamh 'na làn thràill, air dhòigh 's gu bheil e 'gabhair tlachd anns an t-seirbhis—anns na h-uamhuinn sin—a dheanadh aon uair a lionadh le oillt. Biomaid, mata, air ar faicill roimh 'n cheud chéum tuath-uil—roimh 'n cheud pheacadh—agus tha e furasda an t-ath cheum a sheachnadh. Tha e furasda an rathad ceart agus còmhnhard a ghleidheil; ach rachamaid aon uair dheth, agus tha e cunnartach gu 'n teid sinn a sios am bruthach mar chloich a ruith le gleann—tha e cunnartach gur h-ann 'an slochd an dubh-aigein a stadas sinn.

Agus na nithean air an do thòisich Mac Leòid, is nithean iad 's a bheil òigridh gu minic a gabhair tlachd, 'us as a bheil iad a' deanamh bòsd. "Tha mòr chridhealas 's an òl, 's tha e na ni ro fhearail stòp a chur thairis, 's tha e iomchuidh a bhi cuideachdail, aobhach, coltach ri muinnitir eile." Mar so tha na miltean ag ràdh, agus anns a' bhaoth bheachd so a' töiseachadh air a' chleachduinn thruaigh sin a tha sgrios nam muilleinean, a thaobh anama agus euirp. 'S e sin an cridhealas truagh, cridhealas a tha gu grad air a thionndadh gu gul us gu glosgan fhiacal. "Tha e na ni ro thaitneach a bhi an cuideachd nigheanan, 's a bhi sùigradh riuth." Tha na miltean ag ràdh mar so, agus 'an toiseach ga 'n toileachadh féin le amaideachd; ach tha 'n amaideachd am bitheantas a' treòrachadh gu mì-bhéus, agus am mì-bhéus gu tàir, gu tòmait, 'us gu truaighe. Agus is duilich leinn a ràdh, gu bheil am mì-bhéus, 'sa mhi-gheanmnuidbeachd a' fàs eagallach bitheanta ann an ioma cearnaiddh de 'n Ghàedhealtachd. Oh! nach smuainich an òigridh 'na thràth air briathran an Dé naoimh agus Uile-chumhachdaich:—"Air luchd-strìopachais agus adhaltranais bheir Dia breith." Cha 'n 'eil cuid no seilbh aca ann an rioghachd nèimh. An taobh a muigh tha gach ni a dh' oibricheas gràineileachd. Agus mu 'n droch bhoirionnach tha e air a ràdh gur h-e "a tigh an t-slighe gu ifrinn, a' dol a sios gu seomraichean a' bhàis," Gnàth. vii. 27.

Tha daoine òga a' smaoineachadh gur suarrach an ni beagan ainmhich—ma tha riomhadh ga 'n dìth, carson nach gabh iad e ged a bheil dòigh aca air dioladh air a shon aig a' cheart àm? Chuir an t-ainmheach Mac Leòid gu spùinneadh 'us gu mort. 'S tha e

gach là a' cur nam ficheadan gu iomad gnothach iosal, tàireil, air an sealladh iad aon uair le grain. Thugamaid an aire do dh'earail an Abstoil, mata. "Na biodh fiachan aig neach air bith oirbh, ach a mhàin a chéile a ghradhachadh," Rom. xiii. 8.

A thaobh òl, us strògh, us mi-gheannuidheachd, eisdeadh gach neach ri teisteis Mhic Leòid mu'n déighin, 'n uair a bha e air a' chroich—"Mar neach o na mairbh, tha mi 'guidhe oirbh an t-uisge-beatha 'sheachnad. Oh! an t-uisge-beatha! Ged a bhithinn-sa beò ceud bliadhna cha chuirinn gloine dheth ri 'm bhilean; agus na biodh cuideachd no còmhradh agaibh ri droch bhoirionnaich: ged a bhithinn beò ceud eile bliadhna, cha labhrainn facal ri h-aon diubh. 'S iad na nithean sin a thug mise gus an cás truagh 's a bheil mi." Smuainicheadh gach duin' òg amайдeach, a tha tòiseachdain air céuman a' ghliocais agus na faicill a thréigsinn, air na briathran so. Coimhlideadh e air an t-sealladh uamhasach a tha ann an so, agus guidheadh e le 'uile chridhe air Dia nan gràs a ghleidheil o òl, o strògh, 's o mhi-gheannuidheachd.

G.

VI.

CUNNTAS MU'N CHOLERA, AGUS SEOLAIDHEAN MU'SHEACHINADH 'S MU'LEIGHEAS.

THA'N galar eagallach so, an déigh dha ar crìochan fhàgail car tamuill, air tilleadh air ais a rithis, agus a' gearradh as mhòran an ioma cearna de'r rioghachd. Thàinig eutromachadh mòr air air feadh Bhreatunn deireadh an earraich, agus rè an t-samhraidh cha robh ach beag r'a chluinntinn m'a dhéighinn. Bha e aig an àm sin ag imeachd air a shiubhal bàsmhor feadh rioghachdan eile. Feadh *America* ghearr e as na miltean, agus 'an ceanna-bhaile na Frainge rinn e sgrios anabarrach. Tha e a nis air tilleadh ri Breatunn. Ann an Lunnainn tha e o cheann sheachduinean a' deanamh sgath trom, agus an ioma cearna de dh'Albuinn 'us air feadh na Gàidh-ealtachd mar an ceudna tha e 'gearradh as dhaoine 'an sud 'san so. Tha e an Glascho—gu sònruichte an Grianraig. Tha e ann an Inbhirnis; agus chaochail triùir leis ann an Lochabar.

Cha'n eil ach beag fios aig daoine fathasd ciod a tha 'togail na plàigh mhiltich so, agus cha'n eil leigheas cinnteach air bith air fhaghluinn a mach air a son. Ach tha ni no dhà mu na cùisean so a's fiù ainmeachadh. Is ann as an Aird-an-Ear, á *India*, a thàinig e a stigh do'n Roinn-Eòrpa an uraidh, agus mar an ceudna roimhe, 'n uair a nochd se e féin car a' cheud uair, 's e sin o cheann naoi bliadhna' deug a nis—agus ni gle iongantach, is ann mu'n aon àm de'n bhliadhna a nochd e e féin 's na h-aon àiteachan air an dà shiubhal. Mar so, is ann mu mhios meadhonach an t-samhraidh a bhris e amach ann an *St. Petersburg*, ceanna-bhaile Russia, 's a' bhliadhna 1831, agus 's a' bhliadhna 1848; 'an ceud mhios an fhogharaidh ann am *Berlin*, ceanna-bhaile *Phrussia*, air an dà bhliadhna; agus ann am mios deireannach an fhogharaidh ann an

Lunnainn, air an dà bhliadh'n' ud. Mar so a thaobh iomad 'us iomad aít' eile air am bheil cunntas aguinn. A rithis, an déigh eutromachadh mòr a thighein air ann an *Lunnainn*, 's a' bhliadhna 1831, an déigh am baile gu dearbh fhàgail, thill e air earrach na h-iath bhliadhna gu trom; agus tha e air ath-thilleadh am bliadhna, ach cuid mhaith na's tràithe na rinn e air an turus roimhe.

Tha so a' leigeil ris dhuinn, ciod air bith na ceart aobhair a tha ga thogail, gu 'm féum gu bheil iad sin air tighinn mu 'n cuairt anns na h-aon àiteachan aig an aon àm; oir gun so cha 'n urrainn dhuinn a' léirsinn ciamar a thigeadh e eo riaghailteach do na h-aon chearnaibh. 'S e beachd dhaoine tuigseach am bitheantas mu 'n chùis a nis, gu bheil an galar so ag éiridh gu sònruichte o staid an àilidh no 'n adhair mu'r timchioll; agus tha rannsachadh mion agus iongantach ga dheanadh air an àile neo-fhaicsinneach féin le daoin' ionnsaichte, dh' fheuch an dean iad a mach ciod am mùthadh, no 'n caochladh a tha air, 'n uair tha 'n *Cholera* bàsmhor, seach mar tha air 'n uair a tha na rioghachdan saor dh'e.

Ach tha ni eile a tha r'a thoirt fainear. 'N uair is e staid an adhair a tha 'togail a ghalair so, cha 'n 'eil e ga thogail do na h-uile. Feudaidh dithis a bhi taobh ri taobh—tha e 'bualadh an dara fir, agus tha 'm fear eile a' seasamh. Feumaidh gu bheil ni eigin mata ann an càile, no 'n cor an dara duine, seach mar tha 'n cor duin' eile, a tha ga dheanamh buailteach dha. Agus tha so fior ach beag a thaobh gach galair. Is aithne dhuinn iad a bha ann an tighean-fiabhras, 's nach do ghabh fiabhras riamh. Is aithne dhuinn iad a ghabh e gu ro mhiniic. 'S an dòigh cheudna mu 'n bhric—tha iad ann nach gabh i ged a bhios iad a rithis 's a rithis 'n a luib—seadh, ged a tha lighichean 'ga cur orra thairis 'us thairis; 's tha iad ann a ghabhas i gu trom air ghlé bheag aobhair. Tha ni-eigin 's an dara duine, mata, seach 's an duine eile—ni-eigin air am bheil staid an adhair a' deanamh drùghaidh àraidh. Mar biodh e mar so, dh' fheumadh gu 'n deanadh e 'n aon drùghadh air na h-uile—direach mar a ni uisge gach duine 'chuirear fodha ann a bhàthadh, no 'u teine gach duine 'theid 'na mheasg a losgadh. Ach cha dean an teine a' chlach a losgadh mar a ni i 'chòmhlaich —cha dean i a' chriadh a leaghadh mar a ni e air a' chéir. Ni i caoelladh drùighidh air, caochladh nithean a réir a' chaochladh nàduir, no bhuaidhean a th' aca. Mar so a thaobh staid an adhair aig an àm. Tha e 'togail an tinneis ri 'n abair sinn an *Cholera* ann am feadhain. Cha 'n 'eil e 'deanamh atharrachaidh air bith air feadhain eile. Féumaidh gu bheil so o chaochladh bhuaidhean, no nàduir, no càile, anns an dà sheòrsa sin.

Agus ciod e an caochladh so? Na 'm biodh fios cinnteach air a so, bu ghnothuch mòr e. Bhiodh e furasda dòn agus ullmhachadh 'an aghaidh a' ghalair. Ach cha 'n 'eil làn eòlas fathasd mu 'n chùis. Aig an àm cheudna, tha ni 's ni a tha co dearbhta a nis mu 'n ghnothuch, 's gu 'm feud sinn gabhail riuth mar fhirinnean socrachte. Tha salachar is mosaiche mu 'n phearsa, mu 'n tigh,

no mu thimchioll an tighe, a' deanamh dhaoine buailteach dha, ga thogail, ga sgaoileadh's ga dheanamh bàsmhor. 2. Tha fluich-neachd 'us fuarrachd mar an ceudna ga thogail. 3. Tha allaban, us claoadh, us sgios mòr o aobhar air bith 'ga thogail. 4. Tha biadh no déoch mi-fhallain, meas anabaich, tuille 's a chòir de luibhean, mòran de dheoch ghéir ga thogail. Agus 5. Gu cinnteach tha òl na dibhe làidire—tha misg us mi-stuaim—ga thogail 's ga dheanamh anabarrach bàsmhor.

Tha fios aguinn gu 'n abair daoine thaobh nan nithean so nach 'eil iad daonnan a' tachairt—gu bheil daoine salach ann an tighean àitidh fuarraidh—daoine tha faghuinn claoadh us claidirt ghoirt, aig am bheil biadh glé shuarrach, agus a tha misgeach, ni-chùramach anns gach ni, a' dol as; agus daoine aig a bheil gach cothrom a thaoibh cùraim agus seasgaireachd air an gearradh a sios: agus mar so, nach 'eil féum a bhi 'gabhlail dragha no saothair nìu 'n chùis, ach cuid ar tuiteamas a ghabhail dh'e na thig 'n ar caramlu.

Tha e fior na leòir gu bheil na nithean so a' tachairt air uair-ibh, ach is ann air uair ro aimme da rireadh; agus uime sin, tha e amaideach agus baoghalta do dhuine deanamh a réir an ni nach tachair ach aon uair anns a' cheud, 'an àite deanamh a réir an ni a thachras naoi-deug agus ceithir fishead uair. Is aithne dhuinn iad a bha ann am fishead blàr fulteach, bàsmhor, agus nach do chàill urrad agus boinne folà ann—a tha slàn, fallain, fad-shaoghalach; ach an abair duin' air bith, air a shon so, nach 'eil an cogadh bàsmhor—gu bheil an àr-fhaich mhortaidh co freagarrach air son slainte 'us saoghal fada ris a' ghleann shlotheachail, shànadhach. Is aithne dhuinn duine nach d' rinn buille snàmh riamh a thuit trì uairean a mach air a' mhuir, agus a chaidh a shàbhaladh. An abair duin' air bith, air a shon so, gu bheil e tearuinte do dhuine nach snàmh dol a mach air a mhuir. Is aithne dhuinn duine 'tha co leisg, lunndach, 's gur gann a rinn e car oibre riamh—duine da rireamh a dhoichiolladh an t-saothair a bha na eudach a chur uime, agus a bha bliadhna chan air an dubh bhaigireachd. Fhuair an duine so sporan air an rathad mhòr, 's an robh deadh thomad. Tha a nis croit fo stoc saoibhir aige, agus fhad 's a mhaireas na bha 's an sporan bithidh e, a réir coltais, gu socrach sàthach. Ach a bheil duin' air bith a their uaithe so gu bheil an leisgein lunndach, slaodach, nach coisinni tasdan 's an ráidhe, air slighe beairteis co cinnteach ris an duine thapaidh, dheanadach, a tha 'cosnadh gach là—a tha leantuinn a ghuothaich ri sid 's ri h-an-shì? Cha'n aithne dhuinn aon riaghaith shaoghalta—cha'n aithne aon ni mu ghnothaichean aimsireil ri 'n feadar a rádh gu bheil e neo-mhearachdach, neo-chaochlaideach, agus làn-chinnteach—cha'n 'eil iad mar so. Ach tha iad seasnhach, cinnteach ni 's leòir, gu leigeil ris do dhuine tuigseach air bith dé'n t-slighe 'bu chòir dha leantuinn—dé'n céum a bu chòir dha sheachnad. Tha e dearbhta gu bheil misg us ruiteireachd—gu bheil biadh mi-fhallain—gu bheil salachar us mosaiche a' togail a' *Cholera*; cha'n ann 'an aon àite

ach anns gach cearna de'n Aird-an-Ear us 'n Iar—'s gach àite 'n do nocht e e féin. 'S e dleasnas dhaoine, mata, na nithean sin a sheachnadh—an seachnadh gu h-iomlan—a bhi làn-stuama—a bhi cùramach ciod a dh'itheas iad—a bhi seachnach air lobradh, no air anastachd a thaobh fuachd us fliuchaidh—a bhi cùramach mu'n tighean a ghleidheadh glan, agus gach dùnan us grodlach a chur air falbh fada uatha, ruith a leigeadh do gach lub, us fé, us bog-lach, a tha dlùth do 'n dorsan. Mur dean iad so—mur gnàthaich iad na meadhonan sin a tha freagarrach air son an slàinte a dhion 's a ghleidheil a suas, tha iad ciontach a thaobh am beatha féin, agus beatha dhaoin' eile mar an ceudna.

Mu na leighis a tha ri 'n gnàthachadh, dh' ainmich sinn ann an Aireamh roimhe de'n Flear-thathaich iad, agus gheibhear iad 'am bitheantas aig gach lighiche. Tha blàthas agus suathadh a' chuirp le cùrainn, no flannel theith 'na ni iomchuidh. Tha beagan *laud-anum* feumail, no mar 'eil sin r'a fhaotainn, *brandi*, no fion le uisge teith us siucar féumail. Ach dh' iarramaid air gach duine a tha 'faireachduinn ni air bith coltach ri toiscach a' ghalair so air féin, e chur air son lighiche gun dàil; agus dh' earalaicheamaid iad 'an aghaidh bhi tuille 's ullamh gu gach leigheas a leantuinn a bhios air a mholadh dhuibh le daoin' aineolach. Chi sinn o àm gu h-àm 's na páipeirean-naigheachd féin seòlaidhean fo ainm leigheas a tha cunnartach cronail; 's cha bu chòir do dhuin' air bith ni a ghabhail, ach ni a tha air a bharantachadh dha le urrainn mheasaíl a bhi aig a' chuid is lugha gun chron.

Feudaidh sinn gach dòigh sheachnaidh a leantuinn, agus gach leigheas a ghnàthachadh—'s e ar dleasdanas soleimte sin a dheanamh—ach ga'n aindeoin gu léir, chi sinn còrr uair iadsan a tha slàn, fallain—a tha stuama, measail—a tha air dheadh chàradh, agus làn-fhaicilleach, air an gearradh as leis a' ghalar so, mar le galair eile, nach dean lighichean an t-saoghal a mhineachadh no leigheas. Agus ciod a tha so a' teagasc dhuinn, ach a bhi ghnàth ullamh gu còdhail a chumail ri ar Dia? Tha sinn 'na làmhan-san, buailteach gu bhi air ar gairm air falbh gach là, gach mionaid. Feudaidh an teachdaireachd tighin tré a' ghalar so, no tré ghalar eile, 'n uair is lugha ar fiuthair ris. Iarramaid, mata, greim a dheanamh air a' bheatha mhaireannach, mar shaor thiodhlac Dhé tré Iosa Criod, agus gluasad aon an naomhachd; an sin bithidh sinn sona co dhiubh a tha ar làithean fada no goirid air an talamh so. 'S e comhairle gach plàigh, gach galair, gach aoin ni a tha 'n Tighearna ar Dia a' deanamh do'r taobl—aithreachas a thaobh Dhé, agus creideamh a thaobh an Tighearna Iosa Criod.

V.

DLEAS'NAS NAN UILE TROCAIR A NOCHDADH DO AON
A CHEILE.

THA Dia 'na fhocal naomh a' sparradh oirnn maith a dheanamh a réir ar comais do na h-uile dhaoine. Tha Pòl a' labhairt gu ro shoilleir air an dleas'nas so, far a bheil e a' comhairleachadh nan uile, ag ràdh : " Ma dh'fhéudas e bhi, mhèud 's a tha e 'n comas duibh bithibh an sìth ris na h-uile dhaoinibh." " Na iocaibh ole air son uile do dhuine sam bith." " Uime sin, ma bhios do nàmh-aid oerach thoir biadh dha; ma bhios e iotmhòr thoir deoch dha." Tha Criod férin ag àithne dhuinn ar naimhdean a ghràdhachadh, ag ràdh : " Biodh gràdh agaibh do ur naimhdean, beannaichibh an dream a mhallaicheas sibh, deanaibh maith do na daoinibh air am beag sibh, agus deanaibh ùrnuigh air son na muinntir a ta buntuinn ruibh gu naimhdeil, agus a ta 'g ar géur-leanmhuinn." — Mata v. 44.

Feumaidh am fior Chriosduidh iochd agus tròcair a nochdadadh, cha'n e mhàin d'a chàirdean agus d'a luchd-eòlais férin, ach mar an céudna do'n choigreach an uair a thig e 'na rathad. Tha Maois a' deanamh so soilleir an uair a tha e 'g ràdh : " Ma dh'fhàsas do bhràthair bochd, agus gu'n téid e dhéigh-laimh agad, an sin fuasg-laidh tu air: seadh, ged is coigreach, no fear cuairt e; agus bithidh e beò maille riut." — Lebh. xxv. 35. Air an làimh eile, cha'n fheud muinntir a bhi deas gu coire fhaotuinn do aon a chéile, agus gus a bhi 'toirt breith air aon a chéile; oir buinidh dioghaltas do'n Tighearna Dia. " Na tugaibh breith (deir an Slànuighear beann-uicht) chum nach toirear breith oirbh: oir a réir na breith a bheir sibh bheirear breith oirbh: agus leis an tomhas le'n tomhais sibh, tomhaisear dhuibh a ris." — Mata i. 2.

Bha'n duine fòghluimte agus innleachdach sin *Franklin*, a' còmhradh aig am áraidi ri caraid, mu'n an-iochd, agus mu'n ghéur-leanmhuinn a bha eo tric 'n am measgsan a bha 'g aideachadh creidimh Chriod, agus mu'n mhasladh a bha iad a' cur air a chreidimh le'n giùlan férin. Dh'aidich an caraid gu'n robh na briathran aig *Franklin* ro fhior. " Tha iad sin gun teagamh (arsa *Franklin*), mar a ta sgéul Abrahaim agus an duine bhochd a' dearbhadh." " Cha'n 'eil beachd agam air an sgéul sin (deir am fear eile) aithris dhomh e." " Ni mise sin (deir *Franklin*), a' fosgladh leabhar cosmhuiil ri Biobull, as an do léugh e an sgéul a leanas.—

CAIB. xvii.

AGUS tharladh an déigh nan nithe sin, gu'n robh Abraham 'na shuidhe an dorus a bhùtha aig dol fodha na gréine.

2 Agus feuch, bha duine air cromadh le h-aois, a' teachd a nios as an fhàsach, a' leigeadh a chudthrom air bata.

3 Agus dh' éirich Abraham, agus chòmhlaich se e, agus thubb-airt e ris, Teanu a steach, guidheam ort, do thig do sheirbhisich,

agus ionlaid do chosan, agus fan ré na h-oidhche, agus éiridh tu gu moch 'sa' mhaduinn agus théid thu air do thuras.

4 Ach thubhairt an duine, Ni h-eadh, ach fanaidh mi fuidh'n chraoibh so ré na h-oidhche.

5 Agus chomh-éignich Abraham e, agus thionndaidh e d'a ionn-suidh, agus chaidh iad le chéile a steach do'n bhùth; agus dheas-aich Abraham aran neo-ghoirtichte, agus dh' ith iad.

6 Agus an uair a chunnaic Abraham nach do bheannaich an duine Dia, thubhairt e ris, C'ar son nach 'eil thu deanamh aoraidh do'n Dia a's airde, Cruithfhear nèimh' agus na talmhainn?

7 Agus fhreagair an duine, agus thubhairt e, Cha dean mise aoradh do d' Dhia-sa, ni mò a ghairmeas mi air ainm; oir rinn mi dhomh féin Dia a ta 'fantuinn a ghnàth a'm thigh, agus ag ullach-adh nan uile nithean air mo shon.

8 Agus las corruih Abrahaim an aghaidh an duine, agus dh' éir-ich e, agus bhual e air, agus dh' fhuadaich se e le buillibh do'n fhàsach.

9 Agus air a' mheadhon-oidhche ghairm Dia air Abraham, ag ràdh, Abrahaim, c'ait a bheil an coigreach?

10 Agus fhreagair Abraham, agus thubhairt e, A Thighearna, cha deanadh e aoradh dhuit-sa, ni mò a ghairmeadh e air t-ainm; uime sin dh' fhuadaich mise e do'n fhàsach, as mo shealladh, air son a chionta.

11 Agus thubhairt Dia, An do ghiùlain mise leis, céud, agus fiehead, agus ochd bliadhna déug, agus an d'altruim mi e, agus an do sgeadaich mi e, a dh' aindeoin a cheannaire a'm aghaidh; agus nach b' urrainn thusa a tha 'n ad' pheacach thu féin, cur suas leis ré aoin oidhche?

12 Agus thubhairt Abraham, Na lasadh fearg mo Thighearna an aghaidh a sheirbhisich: feuch pheacaich mi, maith dhomh, guidheam ort, a mhàin an uair' so.

13 Agus dh' éirich e, agus chaidh e mach do'n fhàsach, agus dh' iarr e gu dichiolach an duine, agus fhuair se e.

14 Agus phill e maille ris a dh' ionnsuidh a' bhùthha; agus an uair a bhuin e gu càirdeil ris, chuir e uaithe e's a' mhaduinn le tiodhlacaibh.

15 Agus labhair an Tighearna a ris ri Abraham, ag ràdh, Air son do chionta 's an nì so, bithridh do shliochd fuidh àmhgar ré cheithir cheud bliadhna ann an tìr choimhich.

16 Ach do bhrigh gu'n d' rinni thu aithreachas, saoraidh mise iad; agus thig iad a mach le cumhachd, agus le gàirdeachas eridhe, agus le maoin nhòir.

So agaibh a nis an sgéul a dh'aithris an duine urramach sin *Frankùin*, agus ged nach 'eil ann ach cosamhlachd a rinn e suas á inntinn féin, gidheadh tha e ro f'hreagarrach chum a dheanamh soilleir gur e dleas'nas nan uile "ochd agus tròcair a nochdad do aon a chéile, mar a tha an Tighearn lehòbhah a' sparradh ach beag air gach taobh duilleig d'a Fhocal Naomha féin.

VI.

GNATH-FHOCAIL.

Bhiodh tu co fad a' gléusadh do phìob 's a bhiodh fear eile 'seinn a phuirt.

Bu dual do laogh an fhéidh ruith a bhi aige.

Bithidh breith luath lochdach.

Beiridh am beag tric air a' mhòr ainmig.

Bruidhinn bheag 'us fuaim dhorn.

Béul a labhras ach gniomh a dhearbas.

B'i sin an réult 's an oidheche dhoilleir.

B' e sin an seangan a' toirt greim á gearran.

Biodh mionach ar n-éisg aig ar n-eunaibh féin.

Buail an tarrung air a ceann—no, Buail an t-iarrunn fhad 'sa tha e dearg.

B' e sin smèuran dubha 's an Fhaoilteach.

B' iad sin na gràidh luatha 's na fuathan tric—no, Cha d' thug gaol luath nach d' thug fuath grad.

Bu dual blas an ime a bhi air a' bhlàthach.

Bris mo chlaigeann air tùs 's a ris ciùrr mo chorrag.

B'fhearr a bhi gun bhreith no bhi gun teagasg.

B'fhearr cumail a muigh na cur a mach.

B'fhearr gun töiseachadh na sgur gun chròchnachadh.

B'fhearr a bhi gun fhàine na fàine luachrach.

Bha là eil' aig fear na bracha.

B' e sin freiteach a' bhàird ris a' chaisteal.

Bi gu subhach, geanmnaidh, mochthr'ach, mosgalach 'san t-samhradh; 'us bi gu currachdach, brògach, brochanach 'sa' gheamhradh.

Bior a' d' dhorn féin na faisg—ri d' nàmhaid t easbhuidh na rùisg—rinn sginne ri t-fheòil na h-éisd—béisid nimh ri d' bheò na dùisg.

Breac á linne, slat á coille, 's fiadh á fireach meirle de nach do ghabh duine riamh näire.

Beannachd 'nan siubhal 'nanimeachd, 's e 'n diugh Di-haoine 's cha chluinn iad sinne.

Bithidh Di-haoine 'an aghaidh na seachduinn.

+ B' e sin greim de'n easgann air a h-earr.

+ Bithidh an fhirinn fóin searbh air uairean.

+ Bu cho maith dhuit dol a dh' iasgach gun bhoit 's dol gu ciùrt gun sporan.

+ Bi 't-fhaicill air teanga mhilis oir 's tric a lot i gus a' chridhe.

+ Bheir eudòchas misneach do ghealtaire.

C

Cha 'n ann a h-uile latha bhios mòd aig Mac-an-Tòisich.

Cha 'n e ceud sgéul an t-sagairt a bu choir a chreidsin.

Cha tig am bàs gun leisgeul.

Cha cheòl do dhuine a bhròn uile aithris.

Cha toir muir no monadh a chuid o dhuine sona.

Cha do bhris deadh urram ceann duine riamh.
 Cha 'n fheudar a bhò a reic 's a bainn' ol.
 Cha chuirear gad air gealladh.
 Cha robh duine riamh gun dà latha.
 Cha 'n 'eil fealladh ann a's mò no gealladh gun cho-ghealladh.
 Cha teid fiachan air béul dùinte.
 Cuiridh an teanga snaom nach fuasgail fiacail.
 Cha ghiùlain soitheach ach a làn.
 Cha 'n ann leis a' chéud bhuile a thuiteas a' chraobh.
 Cha d' éug duine saibhir riamh gun dilibich.
 Cha robh caraid riamh aig duine bochd.
 Cluinidh am bodhar fuaim an airgid.
 Cha 'n fhearr séud na 'luach.
 Cha dean cridhe misgeach bréug.
 Cò 'b' fhear a b' aithne an cat a thoirt as a' mhuighe no'm fear
 a chuir ann e.
 Cha d' fhuiling fuachd nach d' fhuair teas.
 Cha tig a nuas an nì nach 'eil shuas.
 Cha 'n uaisle duine no 'cheird—no, Cha 'n uaisle mac rìgh n'a
 chuid.
 Cha 'n fhiach sagart gun chléireach.
 Cha do mheall e ach na dh' earb as.
 Cha truagh cù 'us marag mu amhaich.
 Cha lean an sionnach air slor ruith.
 Cha 'n 'eil ann ach gach uan nas duibhe na 'mhàthair.
 Cha tig an còta glas eo maith do na h-uile fear.
 Cha tainig ubh mòr riamh á nead an dreòlain.
 Cha dean mi dà chliamhain do m' aon nighinn.
 Cha 'n 'eil tuil air nach tig traoghadh.
 Cha ruig am beagan fuit air cùl a' chinn 's air clàr an eudain.
 Cumaidh a' mhue a fail féin glan.
 Co dhiubh air srath no' gleann 's ann as a ceann a bhleodhnar
 a' bhò.
 Cha 'n 'eil ach rabhadh gun fhuasgladh ann am bruadar na
 h-oidhche.
 Cha robh dithis riamh a' fadadh teine nach do las eatorra.
 Cha 'n 'eil dùthchas aig mnaibh no aig sagairt.
 Cha dean am bodach bréug 's a chlann a stigh.
 Cha toill iarrtas achmhasan.
 Cha 'n 'eil fios ciod an lann a tha 's an truaill gus an tarruing-
 ear i.
 Ceannsachaidh na h-uile fear an droch bhean ach a fear aig a
 bheil i.
 Cha 'n 'eil greim ri ghabhail de dh' uisge no 'theine.
 Cha mhisde sgéul maith aithris dà uair.
 Cha robh maith no ole riamh gun mhnai' nime.
 Cha 'n 'eil mo theanga fo d' chrios.
 Cha luaithe duine g'a leas no g'a aimhleas.

Gnàth-fhocail Ghàelic.

Cha leig an leisg d'a deòin duin' air slighe chòir am feasd.
Cha'n fhaide uchdach na leathad.
Ceist bradaig air bréugaig.
Cha'n aithnich thu'n t-each breac mar faic thu e.
Ciod a'b' aill leat fhaghunn ann an nead an fhithich achi am fitheach fein.
Cha'n fhad' uait a chuir thu'n athais.
Cha'n e gogadh nan ceann a ni'n t-iomram.
Cha sgail cù roimh chnaimh.
Cò air bith is coireach's mis' an eneadhach.
Co sgith's a bha'n losgann riamh de'n chliath-chliathaidh.
Cha dean corrag mhilis im no glutaire càise.
Cha'n e cheannach a rinn e.
Ceannaich mar t-fheum'us reic mar t-ailgheas.
Chì dithis rud nach fhaic a h-aon.
Cha robh thu riamh gun do bhiadh's a' mhuillean.
Cha'n eil ann ach bò mhaol odhar's bò odhar mhaol.
Comhairle caraid gun a h-iaraidh cha d'fhuair i riamh am meas bu chòir dh'i.
Cha robh thu stigh an uair a chaidh am modh a roinn.
Cha'n fhiach duine gun neart gun innleachd.
Cha tuit caoran á cliabh falamh.
Cha'n fhidir an sàitheach an seang, 's maирг a bhiodh'na thràill d'a bhroinn.
Cha bhi miann dithis air aon mhèis.
Cha bhi nair' air caol gortach.
Cha'n fhacas riamh aighear mòr nach robh'na dhéigh dubh-bhròn—no, Cha tainig gaoth mhòr riamh gun uisce'na déigh.
Cha chreidear fear fial gus an ruigeard a chùl.
Cuidich fein leat's cuidichidh Dia leat.
Cha deanar leas caraid gun saothair.
Cha mhac an àit' an athar thu.
Cleas gille nan cuall, cuall bheag'us tighin tric.
Cha do chuir Fionn riamh blàr gun chumha.
Cha daor am biadh ma gheibhean e.
Cha tig fuachd gu h-earrach, eruaidh-chàs no daor cheannach.
Cha robh "so" riamh gun mhaoidheadh.
Cha chinn barrag air cui'd cait.
Cha'n eil agam a'ch osan gearr ach tha triubhas fhad' agadsa dh'e.
Cha do chuir Dia beul riamh a chum an t-saoghail gun a chuid fa chomhair.
Cagar na ban-ghrudaire.
Chailleadh tu do chluasan mar biodh iad ceangailte riut.
Cum an Fhéill air an latha.
Cha deach ceann fir-tighe maith riamh air an otrach.
Cha luaithe'sguireas an tinn diot no thòisicheas an tachas ort.
Cha'n eil uaill an aghaidh na tairbhe.

VII.

**COMHRADH EADAR EOGHAN AGUS AM MAIGHSTIR-SGOILE MU
GHNOTHAICHEAN COITCHIONN AN T-SAOGHAIL.**

Eoghan. Coinne mhaith dhuibh. 'S fhada nis o na thainig mi 'n ar caramh, 's tha fadal mòr orm gus an cluinn mi uaithibh eiamar a tha gnothaichean a' dol air feadh an t-saoghail.

Maighstir-Sgoile. Tha sgéul r'a innseadh air an t-saoghal a ghabhadh tuille na aon là 'ga aithris; ach ciod a chearna dh'e 'tha cur iomaguin shònruichte ort Eoghain?

E. Tha toil agam a chluaintinn an toiseach, ma's e ar toil e, mu thimchioll a' Phàpa—eiamar a tha dol dhàsan o cheann grath-uinn—an deach' e fathasd air ais gu baile nan seachd sliabh?

M. Cha deachaidh e. Tha e fathasd ann an *Gaeta*, agus cha tug e urrad agus ionnsuidh air dol ari ais do'n Ròimh.

E. Nach 'eil sin glé iongantach agus na Frangaich an déigh an dorus fhosgladh dha?

M. Feudaidh an dorus a bhi fosgalte, agus gun e bhi ro thait-neach no sàbhailte dol a stigh 'na dhéigh sin gu léir. Tha na Frangaich an déigh a thoirt air na Ròmanaich an aim a leigeil a sios; ach cha 'n 'eil na Ròmanaich toileach gu'm biodh iad 'na leithid de thràillealachd 's a bha iad fuidhe roimhe so. 'S cha mhò tha na Frangaich ag iarraidh orra striochdadadh dha so. Tha luchd-sdiùraidh a' Phàpa air son gach ni 'chur na sheann àite—gach ponnc 'us lide de na riaghailtean a bha ann ath-ùrachadh mar a bha iad riamh. Ach tha na Frangaich 'n uair a tha iad deònach gu'm biodh am Pàpa 'na uachdaran air an Ròimh' ag iarraidh mòran ath-leasachaидh a dheanamh air a dhòigh-sdiùraidh—agus mòran tuille saorsa thoirt do n't sluagh. Cha 'n 'eil esan, no a chomhairlichean ag aontachadh leis a so. Aig an àm tha mòran fuarlaineachd eadar iad féin agus na Frangaich. Tha iadsan le'n armait anns a' bhaile agus a réir coltais cha 'n 'eil cabhag airasan gu dol an sin gus an gabh iadsan an turas.

E. An ann mar so a tha? Tha na Frangaich a dol a dheanamh nas fearr na bha choltas orra an déigh na h-uile rud a th'ann. Ach nam biodh esan glic thilleadh e 'n uair a tha 'n cothrom aige. Chuala sinn uile "Am fear nach gabh 'n uair a gheibh cha'n fhaigh 'n uair is àill." Cha b' iognadh leam ged a ghleidheadh iad an Ròimh dhoibh féin; agus a leigeadh iad leis-san a bhi air an all-aban.

M. Cha'n 'eil cunnart gu'n dean iad sin tha mi'n dùil; ach bha an gnàthachadh 's a' chùis so iongantach o thoiseach, 's cha 'n 'eil fhios aig duin' air bith eiamar a chric-chnaicheas e. 'S e nas urrainnear a ràdh mu'n déighin nach d' rinn iad eo buileach dona 'sa dh' fheudadh iad. Tha iad coltach ri bhi 'gabhair nàire de na rinn iad, agus theagamh gu bheil iad a' smaoineachadh a h-uile seòrsa a thoileachadh a nis leis an dòigh ehlàraidh so a dhea mhair daorsa 's air saorsa. Ach cha 'n 'eil e coltach gu'n tèid e leò.

Tha e ro mhì-choltaich gu'n ceadaich Ceann-Eaglais na Ròimhe 'na bhaile, 's na dhùthaich féin a leithid de riaghailtean saorsa 'sa tha tha na Frangaich ag iarraidh; 's cha b' ionghnadh leam idir ged am biodh an iorghiull fathasd aici 'na toiseach. Cha b' ionghnadh ged a gheibheadh na Frangaichi fhéin droch bhule, mar is minic a fhuair fear na h-eadraigin. Ach cha'u 'eil féum a bhi 'toirt barail mu'n chùis gus am faic sinn a críoich. Tha na nithean a's eu-coltaiche a' tachairt gach là 's na bliadhnanachan a tha ann.

E. Tha 'chùis mar sin gu dearbh: ach bitidh dòchas aguinn gur maith a thig asda air a' cheann mu dheireadh, ged is glé dhaor a tha e air a cheannach leòsan a tha air an creachadh, 's air am mort leis na cogainnean uamhasach a tha 'dol. Ach ciamar a tha dol do dh' *Austria* 's do *Hungary*? Is duilich leam a chluinntinn gu'm b' éigin do na *Hungarianaich* bhochd strlochdadadh an déigh cath co duineil.

M. B' fheudar do'n chuid mhòr dhiubh géilleachdainn, ged a tha beagan dhiubh fathasd a' gleidheil daingneach no dhà ag ràdh nach strlochd iad fhad 's is beò iad. Ciod a thig ris an rioghachd fathasd tha e duilich a ràdh. Ach 's gnothach glé bhochd gu'm bheil buidhnean dhiubh féin a' cur as da chéile aig an àm, agus nach 'eil a choltas orra tighin gu socair no sàmhachair 'an cabhaig.

E. Ud! ud! Shaoil mi gu'm biodh iad dileas, daimheil d'a chéile co dhiubh. Ach ciod na cùmhnantan a tha na h-*Austrianach* a' taigtsin dhoibh? A bheil iad a' deanamh peanas trom orra air son na h-aisith?

M. Cha'n 'eil e co trom 's a dh' fheudadh e bhi; ach cha'n 'eil teagamh nach meas iadsan a tha ga fhubhlang trom nas leòir e. Tha na cinn-fheadhna, no gu h-àraidh cuid diubh air an cur gu bàs; ach tha saor mhaiteanas air a thoirt do na saighdearan, agus tha cùmhnantan maithe air an taigse do muinntir na dùthcha 'ni bitheantas—cùmhnantan a chearta co maith 's a tha aig muinntir *Austria* féin.

E. Tha mi toilichte sin a chluinntinn. Ach an innis sibh ciod a thog an iorghiull an toiseach.

M. Tha sin duilich a ràdh. Féumaidh tu a thuigsinn gu bheil *Hungary* do dh' *Austria* car mar a tha *Albuinn* do *Shasunn*—na dùthach air leth a thaobh cuid de laghaunnan, riaghailtean, agus chleachduinnean; ach fo'n aona chrùin. Bha muinntir *Hungary* o cheann bhliadhnanachan a' gearan nach robh an fheadhain eile a' seasamh ris na cùmhnantan a rinneadh an àm aonaidh an dà rioghachd r'a chéile—gu'n robh iad a' sealltuinn a slos orrasan, agus tuille 'us bàigheil ri'm muinntir fhéin. Ciamar air bith a bba so, 'n uair a thainig am buaireas 's an luasgan mòr feadh an t-saoghal an uraidh thog muinntir *Hungary* bratach an dùthcha féin, agus thubhairt iad nach biodh iad ni b' fhaide ceangailte ri *Austria*—gu'n cuireadh iad a suas air an làimh fhéin. Air a so chuir Iompair *Austria* teachdaire d'an ionnsuidh a' taigse mòran saorsa 'us

còraichean fior mhaith dhoibh. Ach an àite eisdeachd riutha, 's ann a mhort iad an teachdhire agus a chaidh iad an tarruing air son cath gus a' chuid a b' fhaid.

E. Obh! Obh! an ann mår so a bha 'chùis? Cha do shaoil mi gu'n robh gnothach co nàrach 'us sin r'a agairt orra. Cha'n 'eil fhios a'm nach robh dà thrian de'n choire aca fhéin, agus nach do thoill iad an cairisteachadh a fhuair iad.

M. Tha e duilich dhuine 'dheanamh a mach le co beag eòlais 's a tha aguinn orra cò bu mhò r'an coireachadh. Cha'n 'eil teagainn, mar anns gach cùis de'n t-seòrsa am bitheantas, nach robh coireanan air an dà thaobh; ach tha e duilich leinn a bhi faicinn sluaigh fhoghaintich, adhartaich mar a tha muinntir *Hungary* a' faghuinn tillidh 'n uair a tha iad ag iarraidh a mhàin saorsa dhoibh féin gun éucoir a dheanamh air cùch. Ach an déigh na thachair feudaidh iad urrad shonais, 'us shoirbheachaidh a bhi aca fo smachd *Austria* 's a bhiodh aca fo smachd nau uislean aca féin.

E. Matà gu'm b'e sin doibh. Ach dé an seòrsa dhaoine 'tha annta am bitheantas? Dhearbh iad iad féin cruadalach 's na blàir. Ciamar a tha iad a thaobh fòghlum, 'us malairt, 'us tuathnachais? agus ciod an creideamh de'm bheil iad?

M. Tha mòran diubh 'n an daoine fiosrach, fòghluimte—a suas ri malairt, 's ri ceairdean. Tha dùthaich bhrighmhor, bheairteach aca, agus tha iad gu meadhonach maith a suas ri àrach spréidhe, 's ri àiteach gruinnd, ged a tha mòran de na daoine cumanta air an gleidheil fo chruaidh smachd le'm maighstirean, agus 'an ioma ni fad air an ais. 'S e án creideamh Pàpanach a's lìonmhore feadh na dùthcha; ach tha còrr 'us dà mhuillein *Protestantach* innte—urrad 's a tha de shluagh 'an Albuinn gu léir.

E. Dà mhuillein! 'Smòr 's is maith. 'S ann a shaoil mi gu'm bu Phàpanaich no Geintilich a bha 's na criochan fad' air falbh sin gu buileach. Tha mi'n dòchas nach deanar éucoir orrasan air son an creidimh.

M. Tha sinn tuille 'us ullamh gu shaoilsin nach 'eil sluagh aig an Tighearna ach sinn fein, agus le smaoineachadh oirun féin a mhàin tha ar n-intinnean ealamh gu fàs eunhann. Tha sinn ullamh gu othail 'us iorghuill a dheanamh mu nithean beaga, faoine, agus am meas uile-chudthromach do gach Eaglais. Ach nan seallamaid m'ar timchioll chitheamaid Eaglaisean an ioma cearna de'n t-saoghal a tha 'gluasad ann an gràdh 's ann an gràs an Tighearna nach euala riamh a bheag a dh'iomradh mu na nithean air son a bheil sinne 'tilgeadh na dùthcha bonn os ceann, agus nach toir feairt air bith orra 'n uair a chluinneas iad iad: ach gu tilleadh ri d' cheist. Tha mi'n dòchas nach bi mòr dhragh air a chur air na *Protestanaich*—gu'm faigh iad làn chead an Soisgeul a shearmonachadh gu saor. Agus sin an t-aon nì a tha gu comhfhurtachd no sòlas anns an doininn a'shèid thar na Ròinn-Eòrpa ré na bliadhna 'chaidh seachad. Tha tuille saorsa agus seirc a thaobh creidimh, agus cràbhaidh r'am faicinn as a déigh na bha ri'n faic-

inn roimhe so. 'Bhrigh coltais tha'n t-àm a' dol seachad 's a bheil féum do sheòrsa air bith, sean no ùr, a bhi 'diteadh no 'bac-adh dhaoin' eile ann an seirbhis a dheanamh do Dhia mar a tha iad a' creidsinu a tha 'm Blobull ag aithneadh dhoibh. Gu cinnt-each is mithich gu'n tigeadh so, agus gu'n nochdadh daoine tuille seire agus gràidh do chàch a chèile.

E. Tha e iomchuidh gun teagamh; ach a bheil a bheag a's fiù iomradh a dol air aghaidh an cearnabh eile na Ròinn-Eòrpa aig an àm?

M. Cha'n 'eil ùin' agam air dol thairis orra co dhiùbh; ach feudaidh mi ràdh gu bheil *Austria* an déigh baile mòr *Venice* a thoirt fo chìs—baile a bha 'feuchainn, mar a bha na *Hungarian-aich* fhéin, ri bhi sgaoilte 's i—agus gu bheil e coltach gu'n croch an Iompairreachd mhòr so r'a chéile mar a bha i car tachdain eile. Tha gnothaichean a' tighin gu fois ann am *Prussia*. Tha'n *Fhraing* a' sioladh sios gu mòr; agus tha'n *Spàinn* car mar a bha i—gun chogadh no sith—gun sgairt, agus gun sàmhchair.

E. Ciamar a tha cùisean a' dol 'an America?

M. Cha'n 'eil iad ach glé mhi-fhoistneach ann an *Canada* fath-asd. Tha'n t-achd mithealach a bha'n sud, air an d'rinn sinn iomradh roimhe—a tha 'toirt páighidh dhoibhsan a dh'fhuiling calldachd anns an ar-a-mach a rinneadh o cheann beagan bhliadh-nachan—a' togail mòran bruaillein fathasd—a' cur anabarr doimh-eadais orrasan a sheas dileas do'n Rìgh 's do'n rioghachd. Ach tha sinis 'an dòchas gu'n tig an dà phàirti gu' chéile 'thuigsinn nas fearr 'an ùine ghoirid, agus gu'n tig an dùthaich gu clos.

E. Us dé mar 'tha'dol do mhuinnitir nan Staidean—na *Yankees*—mar a theirear riuth?

M. Mata, is iomad sin. Tha iadsan glé luaineach, lùth-chleasach, agus cha'n i an leisg a mheirgeas iad. Tha bannal dhiubh aig a' cheart àm a' deanamh deas air son aon de Eileanan nan Innseachan Siar (*West Indies*), d'an aimm *Cuba*, agus a bhuineas do rioghachd na Spàinn, a ghilcadh dhoibh féin, ged nach 'eil cead an uachdarain fhéin ac' air a shon. Tha na miltean diubh a bùrach air son òir ann an *California*, agus tha'n fheadhain a tha aig an tigh a reic, 's a ceannach, 's a suaip—a malairt, 's a marsandachd, 's a muthadh, o Luain gu Sathurna.

E. Cha robh fhios a'm gu'n robh iad eo ro ghniomhach us so. Ach dé an gnothach a tha aca ri *Cuba*?

M. Feòraich sin diubh. Cha'n aithne dhomh, ach gnothach na sannt 'ris na bheil uaipe.

E. Agus dé mu *Chalifornia*? a bheil an t-òr eo paitl an sin 's a bha iad ag ràdh?

M. Tha pailteas òir ann gun teagamh; ach mar a chual thu, "feudaidl ceannach a bhi air an òr féin;" agus "cha'n fhearr séud na 'luach." Tha'n t-òr lionmhòr ann, seach mar ann an cearna air bith eile de'n t-saoghal; ach tha e a'm measg easan us chreagan, no fada fodha ann an talamh a' chòmhnaird, air dhòigh

's nuair a chunntas duine a shaothair 'na chruinneachadh, nach dean e bearneas dh'e an aon latha na's mò na'n àiteachan eile; ach 'n uair a shocraicheas qùisean, cha'n eil teagamh agam nach dean *California* mòran féin do'n t-saoghal, maille ri mòran mòran eroin—oir cheana tha spùinneadh, us ereachadb, us mort eagallach a'd dol air an aghaidh mu thiomchioll an òir.

E. Agus a nis, an abair sibh facal no dhà rium mu thimchioll ar rioghachd bheannaithe fèin.

M. Tha iomadh beannachd aguinn ann am Breatunn gun teagamh; ach tha feadhain a tha 'bagradh mallachd a tharruing oirnn aig an àm le mi-ghnàthachadh ogluidh. O cheann mhiosan tha muinntir Shasuinn, 'an àite 's an àite, air dol gu aona cheann buileach le *muirt sgreamhail dhéistinneach*. Cha'n eil pàipear ach beag 's nach eil cuinntas ùr air mort air chor-eigin, agus gach aon a' toirt bàrr' air a' chéile ann an uamhunn. A thaoblh ghnothaichean eile, tha malairt a tighin air a' h-aghaidh, agus cosnadh a' fas nas fearr 'an Sasunn us 'an Albainn. Tha 'm fogharadh pailt agus torach 'am bitheantas, ged a tha e nas annoiche na b' àbhaist dha a bhi. Tha min-choirce air ceithir tasdain déug am bolla ann an Dail-cé; agus ged a dh' fhalbh am buntata ann am mòran de'n Ghàedhealtachd, sheas e gu maith 'an iomad àite 's an taobh deas. Tha prísean meanbh-chruidh air tuiteam, seach mar a bha iad an uraidh, tuaiream air dhà, no theagamh trì tasdain 's a' phunnd Shasunnach; ach tha 'chlöidh air éiridh mu lethchrun a' chlach. Gheibhearr seachd us sea sgillinn' air clöidh-uidhir—ni nach faigheadh o cheann bhliadhnachan roimhe. Is duilich leinn gu bheil prísean a chruidh fada fad' air an ais. Bha ceud fhaidhir na h-Eaglaise Brice air a gleidheil air an ochdamh là deug de'n mhios' so (18th September); agus ged nach robh a chòir urrad féudalach ann 's a b' àbhaist dh' fhág an dara leth an grunnd gu'n reic; agus a' chuid a ghabh am margadh cha do tharruing iad ach prísean ro iosal. Agus a nis slàn leat Eoghain—ela'n fheumainn gu'n tachradh tu tric orm.

E. Slàn leibh, us mòran taing.

N. B. All communications in future to be addressd to **PATON & RITCHIE, 3, Hanover street, Edinburgh.** Those Subscribers in arrears are requested to remit to the Publishers without delay.

Published by **PATON & RITCHIE, 3 Hanover Street, Edinburgh.**

AGENTS.—Thomas Murray, Argyle Street, Glasgow. Charles Paton, Perth. Lewis Smith, Aberdeen. James Smith, Inverness. J. Allen, Elgin. D. Cameron, Aberfeldy. D. Mackenzie, Nairn.

Printed by WILLIAM GILCHRIST, 145 Argyle Street, Glasgow.